

1. nobel	2. hyckleri	3. primus motor
A kunnig	A skenhelighet	A person som ställer till bråk
B stridbar	B illvilja	B kraftkarl
C givmild	C hån	C ledande och pådrivande person
D förnäm	D vanmakt	D försöksperson
E berömd	E självgodhet	E oväntad och farlig medtävlare
-
4. relatera	5. boom	6. lägga i malpåse
A bearbeta	A tillfälligt avbrott	A lägga om stil
B tillägga	B hastigt slut	B lägga åt sidan
C förtydliga	C kraftigt uppsving	C lägga beslag på
D inleda	D plötsligt kaos	D lägga under sig
E återge	E oväntad nedgång	E lägga ansvaret på
-
7. multilateral	8. försakelse	9. strass
A mångårig	A hinder	A starkt glittrande blyglas
B samtidig	B slöhet	B nätspinnande skadeinsekter
C oräknelig	C svek	C olikfärgade chokladlinser
D planmässig	D felsteg	D bakteriebeläggning på tänderna
E flersidig	E uppoffring	E mikroskopiska dammkorn
-
10. interpellera	11. en masse	12. gå i bräsch för
A väcka intresse	A i smyg	A ansvara för betalning av
B framställa en fråga	B i mängd	B bli uppslukad av
C förfälska en skrift	C i förbifarten	C träda fram till försvar för
D uttolka information	D i oändlighet	D vara ute i god tid
E medla i tvist	E i enrum	E stå till förfogande
-
13. uppburen	14. mykologi	15. marionett
A överskattad	A släktforskning	A kvinna som alltid söker strid
B lycklig	B läran om svampar	B död människa som går igen
C förmögen	C gudstjänstordning	C viljelöst redskap för någons syften
D lättsam	D populärvetenskap	D evighetsmaskin
E hyllad	E forskning om antiken	E magiskt föremål

16. **förkovra sig**

- A lägga till rätta
- B ta illa upp
- C lida nederlag
- D göra framsteg
- E visa medlidande

17. **gemak**

- A praktfullt rum
- B onödigt besvär
- C trångt utrymme
- D grov elakhet
- E trivsam stämning

18. **synergi**

- A tillförsel
- B återvinning
- C sönderdelning
- D överföring
- E samverkan

19. **indiskret**

- A likgiltig
- B oåtkomlig
- C bekymrad
- D osäker
- E taktlös

20. **besinna**

- A anklaga
- B uppmuntra
- C påverka
- D överväga
- E erkänna

21. **romani**

- A musikalisk inriktning
- B reseskildring
- C litteraturförteckning
- D zigenarnas språk
- E överdrivet svärmeri

22. **spirituell**

- A rar och omtänksam
- B nyfiken och frågvis
- C ärlig och uppriktig
- D kvick och fyndig
- E skärpt och uppmärksam

23. **dupera**

- A tysta
- B träna
- C lämna
- D tvinga
- E lura

24. **intrikat**

- A inberäknad
- B invecklad
- C inställd
- D inbillad
- E inåtvänd

25. **patos**

- A stark känsla
- B onödigt tillägg
- C trolig händelseutveckling
- D gammal sed
- E sträng åtgärd

26. **ta av daga**

- A samla
- B döda
- C skörda
- D stjälja
- E tappa

27. **belackare**

- A person som säljer skrot
- B person som saknar tillgångar
- C person som kryper för makten
- D person som förtalar någon
- E person som alltid skämtar

28. **normativ**

- A som följer en medelväg
- B som är maktfullkomlig
- C som bestäms av nytta
- D som hör vardagen till
- E som tjänar som rättesnöre

29. **konvenans**

- A god ton
- B stora ord
- C fria fantasier
- D stark vilja
- E egen erfarenhet

30. **öronmärka**

- A hörsamma
- B anklaga
- C observera
- D påminna
- E reservera

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA

31. **manifest**

- A lagsamling
- B sparförslag
- C orsakssammanhang
- D levnadsregel
- E programförklaring

32. **ciceron**

- A vapendragare
- B vägvisare
- C vigsselförrättare
- D välgörare
- E våldshärskare

33. **bedagad**

- A ensam och övergiven
- B sjuk och svag
- C åldrad och vissnad
- D vis och erfaren
- E skön och behagfull

34. **fördra**

- A lova
- B hindra
- C tåla
- D glömma
- E öva

35. **implicit**

- A tillfälligt
- B avslutat
- C underförstått
- D orimligt
- E förkortat

36. **dermatolog**

- A dövtolk
- B tandhygienist
- C folklivsforskare
- D danslärare
- E hudspecialist

37. **väcka anklang**

- A muntra upp
- B föra oväsen
- C uppträda opassande
- D samla intryck
- E vinna bifall

38. **gebit**

- A tvärsnitt
- B utvecklingsstadium
- C framgång
- D äkthet
- E specialområde

39. **gärdsmyg**

- A staket
- B ogräs
- C insekt
- D fågel
- E redskap

40. **retorisk fråga**

- A upprepad fråga
- B fråga som enbart kan besvaras med ja eller nej
- C ledande fråga
- D fråga som man inte väntar svar på
- E outtalad fråga

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 3

DELPROV 5

LÄS c

Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Provet består av fem texter från olika ämnesområden. Texten är skriven av olika författare och är ibland bearbetade för att passa in i provet.

Till varje text hör fyra uppgifter. Varje uppgift består av en fråga med fyra svarsförslag. Ett av dessa är rätt.

Ibland kan du klart se att ett av svarsförslagen är rätt och de andra fel. Ibland verkar först flera svar mer eller mindre rimliga. Då måste du, genom att jämföra de olika svarsförslagen, välja ut det som med stöd av texten **bäst** besvarar frågan.

Observera att du ska lösa uppgifterna med ledning av den information som ges i respektive text.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **5 texter** och **20 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

SKRATTET EKAR GENOM HISTORIEN

Den franska revolutionen 1789 återopade antikens tänkare. Och när Hegeluttolkaren Alexandre Kojève på 1950-talet föreläste i Västberlin, bad studenterna honom om ett råd i syfte att vitalisera tänkandet. Han sade: "Lär er grekiska!" Vilket i hans ögon betydde detsamma som – lär er tänka! Och när ryssarna 1989 tack vare glasnost orienterade sig i nya tankebanor började man strax i Moskva att ge ut Platon med rysk och grekisk text parallellställda, så att man kunde se vad som egentligen stod skrivet och slapp vedertagna, politiskt styrda tolkningar.

Nu har feministerna upptäckt antiken. Det började med Luce Irigaray som i Parmenides och Platons läror såg den europeiska manschauvinismens källor. Europeisk filosofi, kultur och samhälle byggde enligt henne på "matricid", det vill säga mördarmord. Genom en ny analys av den antika filosofin, en dekonstruktion, skulle man blottlägga patriarkatets tankefel.

Turen har sedan kommit till Adriana Cavarero att ta tju-ren vid hornen. Hon är professor i politisk filosofi vid universitetet i Verona. Hennes bok *Nonostante Platone* finns på engelska under titeln *In Spite of Plato*. Den bjuder på en ovanligt medryckande läsning, infallsrik, kvick, kontroversiell. Man får hoppas att den snart kommer på svenska.

Den klassiska grekiska filosofin rättfärdigar männens överlägsenhet över kvinnorna. Det sker med hjälp av en manlig uppfinning – metafysiken. Denna uppfinning alstrar eviga dygder och eviga sanningar som renar och stärker själen. Män föder sådana under djupsinniga samtal man och man emellan. Heterosexuellt umgänge däremot alstrar enbart människokroppar, födda för att dö. Det som kvinnor föder är av efemär betydelse. Inte utan en viss ironi är det denna lära som Platon lägger i munnen på en – kvinna, prästinnan Diotima.

Den grekiska "idealismen" genomsyrar kulturarvet. När Cavarero angriper den så utgår hon från fyra textställen hos Platon som alla har en kvinna i huvudrollen.

Den trakiska tjänsteflickan får i nattmörkret se filosofen Thales gå med blicken fäst på stjärnhimlen, varvid han snubblar och faller ner i en källa. Flickan brister i gapskratt.

Platons tolkning är: se hur likgiltig en obildad person är inför filosofisk spekulation.

Cavareros tolkning är en helt annan. Flickan är representativ för kvinnosläktet. Hennes skratt ekar genom världshistorien. Vem som helst kan på kvinnors ansikten avläsa ett hastigt leende "när de betraktar självupptagenheten hos skarpsinniga intellektuella män".

Thales lever i abstraktionens värld. Flickan i en värld av fakta som kommer att motstå alla intellektuella försök att eliminera den.

Döden är det faktum som männen vill eliminera. De drömmar om evig ära. De distraherar sig med krig som om de på grund av sin dödsångest ville föregripa det oundgängliga slutet. Männen är dödsfixerade. Kvinnorna däremot fokuserar födandet och kontinuiteten.

Cavarero tar också upp Platons beskrivning av Penelope som i väntan på sin Odysseus uppvaktas av 112 friare. Hon har lovat att välja en av dem så snart hennes väv är färdig. Men det hon väver på dagen repar hon upp på natten. Att väva betyder hos Platon arbetet på att gradvis befria själen från kroppens behov, att skapa ett slags själslig disciplin.

Men Cavarero ser i Penelope den medvetna feministen. Penelope vet att kvinnor essentiellt är olika männen. Genom att repa upp sin väv visar hon att hon inte tillhör någon man. Hon drar sig undan världshändelserna. Hon hävdar vävkammaren som en kvinnlig enklav, fylld av tärnornas skratt. Och hon vägrar att känna igen sin man.

När Platon ska tolka myten om Demeter, Den stora modern, så fäster han sig vid en etymologisk innebörd av namnet, hon är den digivande, den närande kraften.

För Cavarero betecknar Demeter föderskan. Hennes dotter Kore rövas bort av Hades och förs ner i underjorden. Demeter hotar då att göra sig steril. Allt på jorden är på väg att vissna bort, och Hades måste lova att behålla Kore hos sig endast under vintermånaderna. Naturen har gett kvinnorna makt att föda eller icke föda.

Cavarero behandlar i detta sammanhang statsmakternas växande inflytande över "produktionen av medborgare". Man har berövat kvinnan hennes suveräna rätt att avgöra om hon vill föda eller icke. Staten, det vill säga manssamhället, har gjort fostret till en juridisk person och moderns kropp till en container. Staten har skaffat sig kontroll över den havande kvinnans kropp och med högt utvecklad teknik total insyn i densamma. Medicinska skäl räcker inte för att ursäkta den här kvinnofientliga hanteringen, menar Cavarero.

Hennes kulturkritik har med sin betoning av materialism och fysiologi ett nietscheanskt inslag. I likhet med Luce Irigaray och Rosemarie Tong hävdar hon att män och kvinnor har skilda naturer. Och hon eftersträvar en radikal omdefiniering av det mänskliga.

Kvinnorna har att hävda sig på ett överraskande nytt sätt och återerövra terräng från den dödsfixerade manliga rationalismen. När de engagerar sig i politik eller företagsamhet gäller det att inte ställa upp på männens villkor utan på helt egna villkor.

Adriana Cavarero vet att använda sig av antikens filosofi som en moralisk och kulturell störningsfaktor för vår tid.

Carl-Göran Ekerwald

Uppgifter till texten

SKRATTET EKAR GENOM HISTORIEN

1. **Textförfattaren spårar i Cavareros analys av Platon vissa begrepp som förknippas med en manlig respektive en kvinnlig värld. Vilket av följande svarsalternativ stämmer bäst överens med Cavareros tolkning av Platon?**

Mannens värld

Kvinnans värld

A	Fakta, kropp, död	Abstraktion, själ, liv
B	Abstraktion, kropp, liv	Fakta, själ, död
C	Fakta, själ, liv	Abstraktion, kropp, död
D	Abstraktion, själ, död	Fakta, kropp, liv

2. **Vilken uppfattning företräder Cavarero när det gäller relationen mellan könen, enligt textförfattaren?**

- A Att politisk enighet mellan könen är önskvärd och möjlig.
- B Att manssamhället är lika starkt och orubbligt i dag som under Platons tid.
- C Att män och kvinnor i grunden är olika och att kvinnor bör arbeta utifrån sina egna förutsättningar.
- D Att kvinnans ställning har stärkts under modern tid men att mycket fortfarande återstår att göra.

3. **Vilken kvinna får i texten representera manligt tankeskapande respektive kvinnligt livs-alstrande?**

- A Diotima respektive Penelope.
- B Den trakiska tjänsteflickan respektive Demeter.
- C Diotima respektive Demeter.
- D Den trakiska tjänsteflickan respektive Penelope.

4. **Vad vill Adriana Cavarero enligt texten uppnå med sin analys av antikens myter?**

- A Visa att myterna oftast skildrar kvinnorna som offer.
- B Spåra bortglömda feministiska bidrag till den antika filosofin.
- C Blottlägga skillnaderna mellan antikens och dagens kvinnoförtryck.
- D Ge myterna nya tolkningar med hjälp av ett feministiskt perspektiv.

NÄTVERK OCH MEDBORGARANDA

Normer och nätverk är inte bara förträffliga biprodukter av ett väl fungerande samhälle utan i själva verket förutsättningar för demokrati och ekonomiskt framåtskridande. Ju mer engagerade människor är i nätverk av olika slag, desto bättre fungerar demokratin och ekonomin. Det spelar ingen större roll om det handlar om politik, fågelskådning, körsång eller idrott. Avgörande är det sociala kapitalet, det vill säga den tillit och medborgaranda som byggs upp mellan människor som samverkar för nytta och nöje. Dessa slutsatser drar den amerikanske statsvetaren Robert Putnam i en omtalad bok, *Den fungerande demokratin*.

Putnam analyserar den regionalisering som skedde i Italiens politiska system under 1970-talet där han och hans forskarlag i ett samhällsvetenskapligt "fullskaleförsök" kunde undersöka varför demokratins institutioner fungerade så olika väl i Italiens 20 regioner. De rikare och modernare regionerna i norr har med sitt försprång i materiella och mänskliga resurser, inte helt överraskande, lyckats bättre än sina motsvarigheter i söder. Men vad beror detta i grund och botten på? Putnam identifierar medborgaranda som den avgörande faktorn och härleder skillnaderna och uppkomstmekanismerna ända tillbaka till 1200-talet.

Putnams bok har snabbt blivit läst och debatterad. Den måste sägas vara speciellt läsvärd för den som också intresserar sig för kristdemokratisk idétradition, eftersom hans teser väcker nya tankar kring både den personalistiska människosynens och subsidiaritetsprincipens betydelse för ett väl fungerande samhälle.

Putnams slutsatser är förvisso inte utan historiska förelöpare. Redan på 1500-talet beskrev Niccolò Machiavelli den "medborgerliga dygd" som var en förutsättning för institutionernas framgång. Att erkänna och eftersträva det allmänna bästa på bekostnad av rent individuella och privata mål, det vill säga en altruistisk hållning, ligger nära det sociala kapitalets kärna. Egenintresset som drivkraft står dock inte i motsättning till medborgarandan om egenintresset, med Tocquevilles termer, är "upplöst" istället för "närsynt", det vill säga vaket för andras intressen och definierat utifrån människans dubbla natur både som individ och del av ett kollektiv.

Kristdemokrater framhåller ofta familjen som samhällets fundament. Inom familjen överförs normer från generation till generation. Familjens betydelse ifrågasätts inte av Putnam men familjebanden förmår inte ensamma bära upp det sociala kapitalet. "Amoralisk familism", det vill säga att maximera kärnfamiljens materiella, kortsiktiga fördel och utgå från att alla andra gör likadant, stärker inte de krafter som bygger upp samhället. Istället tycks det vara det förtroende som finns mellan människor i vidare nätverk, mellan grannar, i föreningsliv som är avgörande för det sociala kapitalets tillväxt.

Förmåga att samarbeta med människor som inte tillhör den närmaste familjekretsen, och beredvilligheten att samarbeta utan att detta leder till omedelbara fördelar, är det sociala kapitalets kännetecken. Detta motsäger på intet vis familjens betydelse för samhällsutvecklingen, eftersom individens grundläggande förmåga att känna tillit till andra människor grundläggs i de första nära relationerna mellan föräldrar och barn. Men omsorg om den egna familjen räcker inte, tilliten måste finnas också mellan personer där det för övrigt inte finns några känslomässiga band.

Putnam menar att i de regioner där medborgargemenskapen är dålig saknar människor den trygga självdisciplin som finns där det sociala kapitalet fungerar. Därför tvingas de lita till en yttre

ordningsmakt som till exempel polisen. I brist på solidaritet och självdisciplin utgör hierarki och maktutövning alternativet till anarki.

Men i regionerna med bristande medborgaranda är även en hårdhänt ledning och laglydnadens övervakare försvagade av denna brist. Samhällets karaktär, som gör att medborgarna kräver ett starkare styre, gör det mindre sannolikt att ledningen kan förena styrka med att samtidigt vara demokratisk. Detta kan enligt Putnam vara en rimlig förklaring till den italienska statens färfäga kamp mot den sicilianska maffian. Regioner med svagast medborgerlig gemenskap är också mest utsatta för den politiska korruptionens gissel. I regioner med bättre medborgaranda är däremot en mjukare ledning starkare utan att behöva anstränga sig, därför att den kan räkna med samarbete från medborgarna.

En anmärkningsvärd detalj i undersökningen är att alla manifestationer av religiositet definierade bland annat som regelbundna besök i mässan, och uttryck för religiös identitet i opinionsundersökningar, är negativt korrelerade med samhällsengagemang. Av de italienare som regelbundet går i mässan uppger 52 procent att de sällan läser en tidning och 51 procent att de aldrig diskuterar politik. Bland deras icke-religiösa landsmän är motsvarande siffror 13 och 17 procent. Kyrkobesökarna är nöjda med livet och med den rådande politiska ordningen än andra italienare. Enligt Putnam är de "mer engagerade i Guds rike än i människornas". En spontan (och mycket ovetenskaplig) reflektion är att det i den svenska politiken och organisationslivet finns fler kyrkligt och religiöst aktiva än genomsnittet. Kanske spelar här våra olika kulturella och religiösa traditioner in?

Översatt till vår svenska politiska och institutionella kultur kan man, givet att Putnams teser är riktiga, inte annat än oroa sig över vår hittills bristande omsorg om det sociala kapitalet och medborgarandan.

Vissa ljuspunkter finns dock. Även om det politiska systemet för tillfället inte lever under högkonjunktur, så tycks det sakta men säkert växa fram nya former av medborgar- och brukarinflytande. Detta är hoppgivande också för de politiska strukturerna, om vi utgår från hypotesen att engagemang föder engagemang. Dagens partiväsande står inför en utmaning när det gäller både att kanalisera och samexistera med nya former av inflytande exemplifierat genom den byalagsrörelse och de försök med partipolitiska nämnder som pågår på sina håll i vårt land.

Putnam visar att för italienaren är familjeinkomsten och religionsutövningen de faktorer som är starkast korrelerade tillfredsställelse med livet, men att det medborgerliga engagemangets betydelse för den individuella lyckan är en nästan lika viktig komponent. Genom sin betoning av de horisontella bandens betydelse bidrar Putnam till en ny och intressant diskussion om innebörden i solidaritetsbegreppet.

Lena Furmark-Löfgren

Uppgifter till texten

NÄTVERK OCH MEDBORGARANDA

5. Vad utgör enligt texten grunden för det sociala kapitalet i ett samhälle?

- A Att det allmänna bästa ersätter det individuella intresset.
- B Att hela samhället fungerar som en enda stor familj.
- C Att det finns tillit också mellan människor som saknar släkterelationer.
- D Att människor har ett starkt förtroende för samhällets institutioner.

6. Vilken av följande slutsatser kan man, enligt textförfattaren, dra av Putnams undersökning från Italien?

- A Att de religiösa italienarna är mindre samhällsengagerade än de icke-religiösa.
- B Att södra Italien har en mera effektiv politisk ledning än norra Italien.
- C Att det finns ett positivt samband mellan religiositet och samhällsligt engagemang.
- D Att ekonomiskt välstånd är en förutsättning för att det sociala kapitalet ska kunna existera.

7. På vilket sätt skiljer sig enligt texten ett "upplöst" egenintresse från ett "närsynt"?

- A Det utgår från ett långsiktigt tidsperspektiv.
- B Det tar hänsyn till kollektivets behov.
- C Det präglas av historisk medvetenhet.
- D Det definierar medborgarandan utifrån individens intresse.

8. Vilken relation har familjen till samhällsutvecklingen, enligt textens beskrivning av Putnams idéer?

- A Familjen ersätter individens behov av en positiv samhällsutveckling.
- B Familjen är alltför inriktad på sina egna behov för att kunna påverka samhällsutvecklingen.
- C Familjen är den institution som i första hand drar nytta av en positiv samhällsutveckling.
- D Familjen ger upphov till de mänskliga egenskaper som gynnar samhällsutvecklingen.

EN TRYGG BAS

Bokrecension:

John Bowlby: *En trygg bas*, Natur & Kultur, 1994.

En trygg bas är den andra boken av John Bowlby som översatts till svenska. Boken bygger på föreläsningar Bowlby höll mellan 1953 och 1976 för hälso- och sjukvårdspersonal i olika sammanhang. Bowlby lämnade aldrig den psykoanalytiska teorin trots att han var kritisk mot många av dess centrala begrepp. Han strävade i stället efter att konstruera ett nytt system som utan att förlora det psykodynamiska tänkesättet skulle vara förenligt med moderna forskningsresultat. I boken redovisar Bowlby de viktiga skillnaderna och likheterna mellan bindningsteori och traditionell psykoanalytisk teori.

Bowlby hade liksom Spitz m.fl. på 30–40-talet frapperats av hur negativt små barns personlighetsutveckling påverkas av långvarig institutionsvård och täta byten av modersgestalt. Inom ramen för ett uppdrag inom WHO gjorde Bowlby en välkänd sammanfattning av då tillgänglig forskning angående effekterna av bristfällig modersomvårdnad under de första levnadsåren: *Maternal Care and Mental Health*, 1951. Året efter presenterade hans forskningsassistent, James Robertson, sin film: *A Two-Year-Old Goes to Hospital*. Filmen fick stor genomslagskraft och visade hur rädda och ångestfyllda små barn kan bli i en institutionell miljö, skilda från sina föräldrar.

Då Bowlby sökte en teoretisk förklaring till barnens separationsreaktioner fann han Freuds teori otillräcklig. Det kunde inte stämma att relationsutvecklingen mellan mor och spädbarn skulle vara sekundär till tillfredsställelsen av barnets primära behov – hunger. Bowlby kände sig mer befriendad med objektrelationsteoretikerna, särskilt Winnicott, som fäste stort avseende vid den verkliga relationen mellan mor och barn och vid betydelsen av en tillräckligt bra modersomsorg.

En "helt ny värld" öppnades emellertid för Bowlby då han fick kontakt med Konrad Lorenz arbete. Lorenz hade gjort sensation genom att introducera begreppet *präglingsbeteende* och fick på 70-talet nobelpriset för sina forskningsresultat. Hans undersökningar visade att drivkraften att söka skydd och känslomässigt stöd är mycket stark i sig och inte direkt relaterad till avkommans näringsmässiga behovstillfredsställelse. De små gässlingarna som prydligt radade upp sig och följde sin mamma, kunde redan skaffa sig mat själva. Dessa resultat fick stöd av Harry Harlows berömda undersökningar av rhesusapor på 50-talet. Bowlby var visserligen inte beredd att kalla mänskligt föräldrabeteende instinktsbetingat, men ansåg att det måste finnas någon form av medfödda beteendemönster som skulle uppfylla syftet att säkra avkommans överlevnad. Att låta artens fortbestånd vara beroende av något så slumpmässigt som mänsklig inlärning, framstod för Bowlby som "höjden av biologisk dumhet".

Bowlbys nya teori presenterades först 1958 i en artikel: "The Nature of the Child's Tie to His Mother". En mer omfattande och vidareutvecklad version publicerades i den första volymen av hans omfattande verk *Attachment and Loss*, 1969. Barnets känslomässiga förhållande till modern hade nu fått ett namn, på svenska *bindning*. *Bindningsbeteende* är, enligt Bowlby, beteckningen för varje form av beteende som leder till att en person når eller behåller närhet till sin bindningsperson. En etablerad bindning är stabil och påverkas inte av tillfälligheter. Bindningsbeteendet, däremot, varierar med situationen både i intensitet och kvalitet.

Bowlby betonar att även om de yttre tecknen på bindning kan tyckas likna det som brukar kallas *beroende*, är bindningsbegreppet kvalitativt helt annorlunda. Det är en helt annan sak att söka närhet till en person för att man är känslomässigt bunden till denne, än att vara beroende av någon för att få mat eller hjälp.

Bindningsbeteendet beskrivs som en medfödd benägenhet att från andra hälften av det första levnadsåret utveckla en växande känslomässig bindning till en central föräldragestalt, oftast men inte nödvändigtvis den biologiska modern. Barnet kan parallellt ha en bindning till fadern och andra närstående personer, men dessa är ordnade i en preferenshierarki. De tryggaste barnen har en bindning till båda föräldrarna. Fadern kan fungera som huvudbindningsperson, om det behövs.

Mary Ainsworth, som i sin forskning utgår från Bowlbys teori och var den som myntade begreppet *en trygg bas*, har identifierat tre huvudmönster för bindning: *Trygg, ängslig motvillig och ängslig undvikande* bindning. Sambandet mellan barnets grad av trygghet och föräldrarnas uppföringsstil är också säkerställt. Även om det inte går att bortse från den avgörande betydelsen av moderns sätt att bemöta barnet, vill Bowlby på intet sätt skuldbelägga henne när det går snett. Han var bland de första att lyfta fram betydelsen av moderns egna barndomserfarenheter för hennes förmåga att fungera som mamma. I detta sammanhang nämner han Mary Mains undersökningar som ger empiriskt stöd åt denna uppfattning. Bowlby betonar även starkt hur svårt och krävande det är att vårda små barn och hur viktigt det är att en mamma har ett stödjande nätverk omkring sig, om hon själv skall kunna utgöra en trygg bas för sina barn.

Under de första månaderna fyller bindningsbeteendet funktionen att så gott som ständigt hålla kvar barnet helt nära modern. Barnet kan då endast påkalla moderns uppmärksamhet genom olika *signaler*, blickar, rörelser, skrik m. m. Mot slutet av första året kan barnet själv förflytta sig till och från modern. Man kan då iakttä att bindningsbeteendet endast aktiveras när vissa omständigheter föreligger, t.ex. när barnet blir skrämt. Det slutar då leka och söker sig tillbaka till modern. Undersökande lek kan tydligen endast äga rum när bindningsbeteendet är relativt inaktivt.

Bowlby var kritisk mot många traditionella psykoanalytiska begrepp som han ansåg vara alltför snäva eller verklighetsfrämmande, bland annat Freuds indelning av utvecklingen i en serie faser som avlöser varandra. En biolog, C H Waddington, inspirerade Bowlby genom sin beskrivning av medfödda utvecklingsspår som får sin form i samspel med miljön. Detta stämde bättre med Bowlbys inställning att exempelvis bindningsbeteendet finns kvar livet ut och kan aktiveras även hos en vuxen i behov av känslomässigt stöd och omsorg, exempelvis en gravid kvinna. Bowlbys kritik av fastänkandet delas av Daniel Stern som baserar sin teori på aktuell spädbarnsforskning. Han anser att forskningsresultaten inte ger några belegg för konsekutiva utvecklingspsykologiska problemområden, utan förespråkar parallella, livslånga utvecklingslinjer.

Den kanske tyngst vägande kritiken gällde själva grundvalen för psykoanalytisk teori, Freuds driftstänkande, där alla beteenden ses som varierande uttryck för en odifferentierad mängd psykisk energi. Bowlby ser de olika utvecklingsspåren – bindningsbeteende, ätbeteende, sexuellt beteende, utforskande beteende m.fl. – som åtskilda med olika biologiska funktioner, alla viktiga för avkommans överlevnad. Var och en av dessa styrs av ett neurologiskt förankrat *kontrollsystem* som ersätter begreppet

psykisk energi.

Bowlby lyckades aldrig få sin teori riktigt accepterad inom psykoanalytiska kretsar. Mot slutet av sitt liv gav han upp sina ansträngningar i den riktningen och ägnade sig helt åt sin forskning och undervisning vid Tavistock Clinic i London. I boken *En trygg bas* uttrycker han förvåning och kanske även besvikelse över att hans teori inte i någon större utsträckning har tillämpats i klinisk praxis, vilket egentligen var avsikten från början. Däre-

mot konstaterar han med tillfredsställelse att den har legat till grund för en omfattande forskning inom utvecklingspsykologien. Bowlby har utan tvekan varit en drivande kraft i den revolution inom området spädbarnsforskning och tidiga behandlingsinsatser i spädbarnsfamiljer som ägt rum under det senaste kvartsseket. Han har inte utan anledning kallats "spädbarnspsykologins fader". Det är mycket spännande att ta del av hans egen tillbakablick på denna epok.

Monica Vogel

Uppgifter till texten EN TRYGG BAS

9. Hur betraktade Bowlby de beteenden som är kopplade till hunger, sexualitet och bindning?

- A Som separata funktioner vid sidan av varandra.
- B Som separata funktioner i hierarkisk ordning.
- C Som samspelande funktioner med en i den dominerande rollen.
- D Som samspelande funktioner utan någon klar dominant.

10. Varför kom Konrad Lorenz att betyda så mycket för Bowlby?

- A Lorenz etablerade ställning som vetenskapsman gjorde att den då okände Bowlby lättare kunde nå ut med sitt forskningsresultat.
- B Lorenz forskningsresultat stödde Bowlbys hypotes om orsakerna till barns separationsreaktioner.
- C Lorenz utgick från Bowlbys bindningsteori när han utförde de undersökningar som gav honom nobelpriset.
- D Lorenz blev den som fick Bowlby att en gång för alla överge den psykoanalytiska teorin.

11. För vilket ursprungligt ändamål utformade Bowlby sin teori, enligt texten?

- A Uppfostran
- B Forskning
- C Behandling
- D Undervisning

12. Vilket av följande påståenden om bindningsbeteendet har stöd i texten?

- A Det är inlärt och dess utveckling är olika hos olika individer.
- B Det är omedvetet och uttryck för en fysisk drift.
- C Det är medfött och dess uttryck beror på situationen.
- D Det är kulturellt betingat och inriktat på sekundära behov.

FÖRÄLDRAINFLYTANDE I GRUNDSKOLAN

Skolkommitténs förslag om att öka föräldrainflytandet i grundskolan (SOU 1995:103) aktualiserar frågan om ledningsorgan med föräldrarepresentation bör upprättas vid den enskilda skolan. I denna artikel diskuteras varför inget sådant organ tidigare har etablerats i svensk skollagstiftning. Skolkommittén är nämligen bara den senaste i raden av svenska utredningar som har behandlat frågan.

Under slutet av sextioalet fick idéer om direkt demokrati och när demokrati ett starkt genomslag i samhällsdebatten. Därmed aktualiserades också frågan om brukarnas inflytande över skolan. SIA-utredningens förslag om *bestyrelser* (SOU 1974:53) har blivit en utgångspunkt för den senare debatten. Varje rektorsområde på grundskolan skulle ledas av en bestyrelse, sammansatt av representanter för skolans personal, elever och föräldrar med rektor som ordförande. I remissvaren riktade många kommuner kritik mot att elever och föräldrar skulle kunna vara ledamöter i bestyrelserna. Krav ställdes på att "samhällsintresset" skulle representeras i organet. Lärarfacken riktade stark kritik mot förslaget, eftersom det ej ansågs överensstämma med gällande arbetsrättsliga regler. Dessa kritiker har, som vi kommer att se, gång på gång återkommit med denna kritik.

En parallell utredning, *Utredningen om den kommunala demokratin* (SOU 1975:41), ansåg att brukare inte kunde ingå i organ med beslutskompetens. Man hävdade den traditionella kommunaldemokratiska principen att varje kommunalt organ direkt eller indirekt skall företräda medborgarna. Andra intressenter ansågs kunna få närvarorätt med yttranderätt, dock ej beslutanderätt. Den socialdemokratiska skolministern Hjelm-Wallén hävdade emellertid att skolans roll skiljer sig från annan samhällsverksamhet, eftersom medinflytande är en förutsättning för elevernas demokratiska fostran och därför att skolan skall stimulera kontakterna mellan hem och skola. I propositionen om SIA-reformen (1975/76:39) föreslogs därför att ett lokalt ledningsorgan bestående av elever, personal och – i vissa fall – föräldrar borde inrättas från och med läsåret 1977/78. Ett enigt utbildningsutskott hemställde om att sådana ledningsorgan borde inrättas och riksdagen anslöt sig till dessa uttalanden.

Den strax tidigare antagna lagstiftningen om de anställdas medbestämmande ansågs emellertid göra att institutionsstyrelsens kompetens måste avgränsas från frågor rörande arbetsgivarrollen. Den nytilträdde borgerliga regeringen tillsatte därför en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet. Denna föreslog (DsU 1977:20) att *skolnämnder* med representanter för lärare, elever och föräldrar skulle inrättas för att fatta beslut om den dagliga verksamheten. Skolnämnderna mötte emellertid samma kritik som drabbat SIA:s förslag, varför propositionen sköts upp. Ytterligare en utredning tillsattes.

Slutresultatet blev att rektor 1981 ålades skyldighet att förlöpa och i frågor av större betydelse samråda med elev- och föräldraföreträdare om skolverksamheten. Samrådet skulle normalt ske i en skolkonferens, som dock saknade beslutsbefogenheter. I väntan på ytterligare utredningar ville statsrådet inte ge några förslag om ledningsorgan med elev- och föräldrarepresentation. Man skulle därför kunna säga att "det bidde en tumme".

Därefter har ytterligare utredningar genomförts, vilka dock inte har givit upphov till någon förstärkning av föräldrainflytandet. Utredningarna har snarare givit uttryck för betänkligheter mot att ge föräldrar medinflytande. *Demokratiberedningen* (SOU 1985:28 och 1985:30) hävdade till exempel att skolan är en angelägenhet

för hela samhället, varför den bör styras av politiskt valda organ, snarare än av brukarna. *Styrningsberedningen* (SOU 1988:20) hävdade till och med att föräldrarna i förhållande till samhällsintresset representerar ett specifikt särintresse. Några olika partiers representanter reserverade sig mot dessa skrivningar, men det är påtagligt att det politiska intresset för föräldrainflytande hade avtagit.

I ansvarspropositionen (1990/91:18) förklarades att skolan borde vara öppen för föräldrarnas delaktighet och inflytande, men också att formerna för det lokala inflytandet borde bestämmas på skolledningsnivå och kommunal nivå, snarare än regleras centralt. Det fastslogs åter att föräldrarna och eleverna är särintressen vad skolans styrning ankommer. Riksdagsbeslutet, som togs med 259 röster mot 55, innebar en avreglering av de former för föräldrarnas inflytande som tillkom 1981.

Om 80-talets avreglering beskrivs i 70-talets termer så är resultatet att rektorsmakten kraftigt har förstärkts, vilket under demokratiseringsfasen var något otänkbart. Skolans konferenssystem har avreglerats och befogenheterna överförts till rektor. Decentraliseringsbegreppet omtolkades. Betydelsen skiftade från 70-talets demokratisering genom ett större politiskt deltagande till 80-talets avreglering av den kommunala verksamheten.

Frågan om brukarinflytande i skolan har alltså varit föremål för ett otal utredningar, ett antal konkreta förslag och positiva deklarationer och också ett principbeslut. Frågan är given: varför har inget brukarorgan etablerats?

Den främsta orsaken till att inget brukarorgan etablerades i Sverige under 70- och 80-talen var det starka motståndet från kommunala intressen och lärarorganisationerna, vilka båda kunde hänvisa till ett lagkomplex som ansågs vara oförenligt med förslagen om brukarorgan. Detta är dock bara ett partiellt svar på frågan. Ytterligare frågor måste besvaras, till exempel frågan varför andra länder har infört sådana organ.

I till exempel Danmark har motsvarande organ införts. Det finns då två möjligheter: 1) att också de danska organisationerna var motståndare till brukarorganen, men dessa infördes ändå eller 2) att organisationerna inte mobiliserade samma motstånd som i Sverige därför att de inte uppfattade sina preferenser på samma sätt som sina svenska systerorganisationer. Frågan är således varför de danska organisationernas motstånd var svagare än de svenskas.

I min avhandling *Medborgarskapet i välfärdsstaten* driver jag tesen att skillnaden har historiska orsaker. Olika erfarenheter från kampen för demokrati gjorde att olika skolförvaltningssystem etablerades vid 1900-talets början och grunddragen i dessa kan fortfarande iakttas vid en jämförelse av ländernas skolförvaltningar. Resonemanget är alltför komplext för att drivas vidare här, men poängen är att kontinuiteten i utvecklingen är mycket stark. Det är således svårt att snabbt förändra skolans styrning.

Dessa slutsatser har en relevans för *Skolkommitténs* förslag om föräldrainflytande, som jag därför avslutningsvis återkommer till.

Skolkommittén har nu föreslagit att kommunerna ges möjlighet att upprätta lokala skolstyrelser genom att de får dispens från vissa centrala regler. Styrelsens sammansättning kommer enligt förslaget inte att regleras centralt, men utredningen rekommenderar att föräldrarepresentanterna är i majoritet. Organet blir inte obligatoriskt utan genomförs inom ramen för tidsbegränsade lokala försök. Om ett slags brukarorgan är på väg att etableras i svensk skola, så sker detta alltså i små steg.

Vilka möjligheter finns då att idag förstärka föräldrainflytandet i den svenska grundskolan? Hur ser de tidigare motståndarna inom kommunsektorn och lärarnas fackförbund på skolkommitténs förslag?

Genom att kommunerna själva får bestämma om brukarorgan skall upprättas kan vi nog räkna med att kommunsektorns olika aktörer, till skillnad från tidigare, inte kommer att uppbåda något motstånd. Dessa aktörer har också visat ett ökat intresse för brukarorgan (bland annat har kommunallagen möjliggjort självförvaltningsorgan med brukarrepresentanter). Hur lärarorganisationerna kommer att ställa sig är svårare att förutsäga. Genom att medbestämmandelagstiftningen inte givit det inflytande fackföreningarna hoppades på under 1970-talet är det dock inte otroligt att de finner att situationen idag är en annan härvidlag. Motståndet mot lokala tjänstetillsättningar och inskränkningar

av lärarkårens traditionella frihet att bestämma över undervisningen kvarstår dock.

Utredningsförslaget har nog ganska stora möjligheter att ta sig igenom riksdagen, men lärarorganisationernas inställning kommer att ha stor betydelse för hur många kommuner som i praktiken upprättar brukarorgan och vilken kompetens organen i så fall tilldelas. På kort sikt får reformen därför knappast några stora effekter på föräldrainflytandet i landet som helhet. Om den framtida utvecklingen är det svårare att sia. Men eftersom föräldrarnas kompetens att agera måste byggas upp, rutiner skapas och lärarkårens misstro brytas ned finns en stor risk att högt ställda förväntningar kommer på skam. Sådana förändringar tar tid.

Anders Lindbom

SIA = skolans inre arbete

Uppgifter till texten

FÖRÄLDRAINFLYTANDE I GRUNDSKOLAN

13. Vad ser textförfattaren som en förklaring till avsaknaden av brukarorgan i Sverige?

- A Erfarenheterna av det danska systemet för brukarinflytande.
- B Det starka motståndet från brukarna själva mot framlagda förslag.
- C Alltför varierande slutsatser i de utredningar som behandlat frågan.
- D En inneboende tröghet mot förändring i skolans organisation.

14. Hur bedömer textförfattaren Skolkommitténs förslag om föräldrainflytande?

- A Förslaget innebär goda möjligheter till ett reellt föräldrainflytande i skolan.
- B Förslaget lär väcka samma typ av motstånd som tidigare utredningsförslag gjort.
- C De förändringar som föreslås är orealistiska och kan därför inte förverkligas.
- D Även om förslaget genomförs kommer tydliga effekter att låta vänta på sig.

15. Vad är det motståndarna till brukarinflytande i skolorna framför allt hänvisat till som argument för sin sak?

- A Att skolan har en särställning i samhället.
- B Att förslagen stått i motsättning till rådande lagstiftning.
- C Att det redan finns organ för inflytande men att dessa inte givits beslutsamt.
- D Att demokratisk fostran är en uppgift för hela samhället, inte bara skolan.

16. Vilken sysselsättning är det rimligast att anta att textförfattaren har?

- A Lärare
- B Jurist
- C Politiker
- D Forskare

POLLENKORNET

Pollenkornet består i allmänhet huvudsakligen av tre olika lager. Innerst finns det cellinnehåll som skall möjliggöra att en ny planta växer upp. Det omsluts av ett lättförstörbart lager som ligger alldeles innanför det yttersta skalet – *exinet*. Exinet är uppbyggt av kväverika kolföreningar vilka har mycket stor motståndskraft mot såväl kemisk som mekanisk påverkan. I myrarnas blöta lager och i sjöarnas bottensediment råder ett syrefritt tillstånd som gör att *saprophytiska* (= som lever på dött organiskt material) bakterier och svampar hämmas i sin nedbrytande verksamhet. Detta gör att vissa organiska bildningar bevaras mycket väl. Kraftiga vävnader som t.ex. ved, bark, kitin- eller kutinartade ämnen klarar sig undan angreppen och konserveras.

Mot denna bakgrund och med tanke på att exinet i pollenkornens yterskal är ett av de motståndskraftigaste organiska material som är kända – det motstår koncentrerade syror såväl som baser – kan konstateras att i rätt miljö har de flesta pollenkorn möjligheter att fossileras och bevaras över årtusenden. Detta sker också. En och annan växt har pollenkorn som saknar det yttersta hårda skalet varför de snart bryts ner och dessa växter kommer ju naturligen aldrig att bli representerade i ett fossilt *pollenspektrum* (= pollen från de olika växterna och dessas sammansättning i ett visst prov). Det finns också en del torvslag som är mindre gynnsamma för pollenkornens bevarande. Myrar med sådan torv är naturligtvis olämpliga som provlokaler.

Av det ovan sagda framgår att det också är exinet som anger pollenkornets utseende, varvid exinets utformning varierar från växt till växt.

Vi kan således själva konstatera möjligheten att skilja olika pollen från varandra. Men medan det således skiljer ganska mycket i utseendet mellan pollen från olika *växtfamiljer* avtar sårarterna i utseendet när det gäller växter inom samma familj. I de flesta fall är det möjligt att skilja även mellan *släktena* inom familjen. De verkliga problemen uppstår när olika *arter* inom samma släkt skall skiljas från varandra. Noggranna observationer av de olika dragen i utseendet och kombinationer av små skiljaktigheter kan göra även sådana finare bestämningar möjliga. Så har t.ex. grässlagen, till vilka även våra sädesslag räknas, alla runda, glatta korn med en por. Men pollenkorn från sädesslagen (inkl. den vildväxande strandrågen) särskiljer sig genom att vara betydligt större. Noggrannheten i artbestämningen är följdenligt i hög grad beroende av mikroskopets kvalitet. De moderna faskontrast- och svepelektronmikroskoperna har sålunda väsentligt förfinat den pollenanalytiska metoden. De har bl.a. gjort det möjligt att skilja mer tillförlitligt mellan de olika sädesslagen. Ytterligare metodutveckling har skett genom att man infört avancerade statistiska beräkningsgrunder beträffande storleksakttagelser m.m., varigenom även svårbestämbara pollen kunnat klassificeras.

Sedan pollenkornet bildats i blommans hanorgan måste det på ett eller annat sätt överföras till honorganet för att befruktningen skall kunna äga rum. Sättet för denna överföring varierar mellan de olika växterna. De flesta växter är *insektspollinerade*, dvs. insekter för pollenkornen från blomma till blomma. Andra växter är *vindpollinerade* och deras pollen är lätta och torra för att lätt kunna föras med vinden. De allra flesta av dessa pollen kommer aldrig fram till honorganet men befruktningen är ändå säkerställd genom den oerhörda mängd pollen som varje planta producerar. De växter som utnyttjar insekter eller andra djur för pollenspridning producerar dock väsentligt färre pollen än de växter som sprider sina pollen med vinden. De senare är de i särklass största pollenproducenterna.

Så har det vindpollinerade sädesslaget råg upp till 500 gånger så stor pollenproduktion som de *självpollinerade* (= pollen överförs från ståndarna till pistillen i samma blomma) sädesslagen korn och havre.

För att få ett begrepp om vilka mängder det rör sig om kan några siffror nämnas. Man har beräknat att en enda liten planta av ängssyra producerar 400 miljoner pollenkorn/år, en tioårig gren av bok producerar över 28 miljoner pollen/år etc. De syd- och mellansvenska granskogarna skulle ett rikt blomningsår producera 75 000 ton pollen för att då inte tala om hur mycket de norrländska granskogarna producerar. Läger man samman de olika trädslagen kan man konstatera att det är flera miljoner pollen som under blomningssäsongen faller ned på en enda kvadratmeter skogsterräng. De pollen som faller ned på myrar kommer där att bäddas in i de våta torvlagren och på så sätt bevaras under långa tider. Dessa pollenlager fylls på varje år under blomningssäsongen. Liknande förhållanden gäller för de pollen som faller ned över sjöar, där de så småningom sjunker till botten och lagras i sjöns bottensediment. Från dessa naturens arkiv kan de sedan hämtas upp t.ex. i form av en uppborrad sedimentpropp.

De enorma pollenmängderna skapar således goda möjligheter för olika typer av mängdberäkningar t.ex. när det gäller att avgöra en växts procentuella andel i olika pollenspektra. Men mellan växterna varierande former för pollenproduktion och pollenspridning skapar också metodiska problem. En växt som är en stor pollenproducent kan således representera en stor procentuell andel av den totala pollensumman, utan att tillnärmelsevis ha varit ett lika betydande inslag i den reella växtligheten på platsen. Å andra sidan kan växter med låg pollenproduktion och dålig spridningsförmåga, t.ex. de självpollinerade sädesslagen korn och havre, ha utgjort ett viktigt inslag i kulturlandskapet utan att för den skull överhuvudtaget bli representerat i pollenregnet på platsen. I den pollenmängd som frigörs ett givet produktionsår kommer vindspridda pollen att dominera oerhört över andra typer av pollen. Bland sädesslagen blir den vindpollinerade rågen starkt överrepresenterad och kan stundtals svara för hälften av den totala sädespollenmängden utan att ha motsvarande andel av den verkliga odlingen. Vissa forskare har vid olika beräkningar försökt lösa problemet metodiskt genom att med 3/4 reducera pollenmängden från de stora pollenproducenterna som al, björk, hassel och råg för att på så sätt få en verkligare förekomstrelation mellan dessa och andra växter.

Problemet har dock många sidor. I för rågen margine uppväxtmiljöer, t.ex. Nordkalottområdet, avtar dess pollenproducerande förmåga markant och redan så små procentandelar som 0,2–0,6 % av den totala pollensumman är här tecken på förekomst av rågodlingar inom provområdet. Framförallt gäller detta i de fall rågpollen förekommer i flera på varandra följande lager. Genom att trädpollen förekommer i så riklig mängd inom detta nordliga område är det överhuvudtaget lätt att spår efter människan i form av andra växtpollen här helt och hållet försvinner i trädpollenmängden.

Därtill kommer problemet med långflyktspollen. Det är återigen framför allt de vindtransporterade pollenslagen som komplicerar beräkningarna. Dessa kan med vinden föras miljals bort från den producerande plantan. Så har man t.ex. funnit furupollen flera hundra kilometer från närmaste furuskog. Tack vare undersökningsområdets isolerade läge och den förmodat glesa bebyggelsen får problemet med fjärrtransport inga större metodiska konsekvenser för de pollenanalyser som gjorts på material

från lokaler i norra Bottenviksområdet. Men problemet kan också vara det omvända. Tät vegetation har nämligen en viss filter-effekt. Så kan en tätvuxen granskog dels t.ex. runt en liten sjö hindra att vindtransporterade pollen faller ned på sjöns yta och dels t.ex. runt små odlingar hindra att pollenflykt från odlings-

växterna överhuvudtaget förekommer. Metodutvecklingen inom den paleoekologiska forskningen får dock allt fastare grepp om dessa problem. Vi skall här inte fördjupa oss närmare i dem utan stanna vid att ha skisserat deras förekomst.

Hans Sundström

Uppgifter till texten POLLENKORNET

17. **Vad är det som gör att just myrar och sjöbottnar kan fungera som konserverande förråd av pollenkorn?**
 - A Avsaknaden av ljus.
 - B Avsaknaden av syre.
 - ☒ C Avsaknaden av saprofyter.
 - D Avsaknaden av organiskt material.
18. **Att olika växter producerar olika mycket pollen och dessutom sprider det på olika sätt försvårar enligt texten forskarnas möjligheter att få klarhet i en viss fråga. Vilken?**
 - A Vilken pollineringsmetod som historiskt sett varit vanligast.
 - B Hur växtligheten på en viss plats faktiskt varit sammansatt.
 - ☒ C Varför vissa arter dött ut medan andra bevarats.
 - D När de återfunna pollenkornen egentligen producerats.
19. **Vad är allmänt kännetecknande för rågen som producent och spridare av pollen?**
 - A Stor pollenproduktion och dålig spridningsförmåga.
 - B Liten pollenproduktion och dålig spridningsförmåga.
 - C Stor pollenproduktion och god spridningsförmåga.
 - D Liten pollenproduktion och god spridningsförmåga.
20. **Vilket svarsalternativ anger en av de omständigheter man enligt texten måste ta hänsyn till när pollenfynd från nordligaste Norrland ska analyseras?**
 - A Att endast en bråkdel av arealen tidigare upptagits av skog.
 - B Att en växts förmåga att producera pollen kan variera beroende på dess växtplats.
 - C Att mängden trädpollen är starkt underrepresenterad i det norrländska pollenspektrat.
 - D Att det tidigare öppna landskapet successivt kommit att växa igen.

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 2

DELPROV 3

DTK d

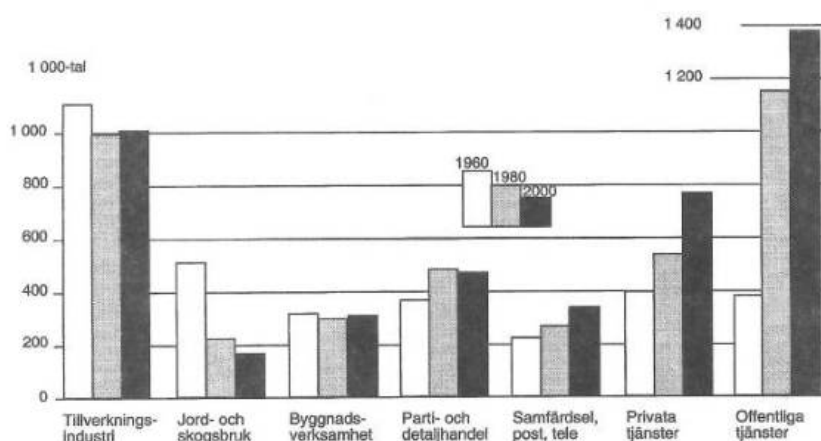
Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Provet innehåller diagram, tabeller, kartor och andra grafiska framställningar. Materialet är hämtat från olika källor. Eftersom det lyfts ut ur sitt ursprungliga sammanhang, har vissa tillägg ibland gjorts för att förklara en del begrepp och förhållanden.

Uppgifterna ska lösas med hjälp av den information som finns på respektive uppslag. Till varje uppgift finns det fem svarsförslag. Välj det som **bäst** besvarar frågan.

Övningsexempel

Med hur mycket minskade antalet förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruket mellan åren 1960 och 1980?

- A En fjärdedel
- B En tredjedel
- C Hälften
- D Två tredjedelar
- E Tre fjärdedelar

Antal förvärvsarbetande i olika näringsgrenar 1960 och 1980 samt förväntat antal förvärvsarbetande år 2000.

Antalet förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruket var 1960 ungefär 500 000 och 1980 ungefär 230 000. Minskningen var ungefär 270 000, vilket är något mer än hälften av 500 000. Rätt svar blir alltså C, det svarsförslag som bäst besvarar frågan.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt. Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **20 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

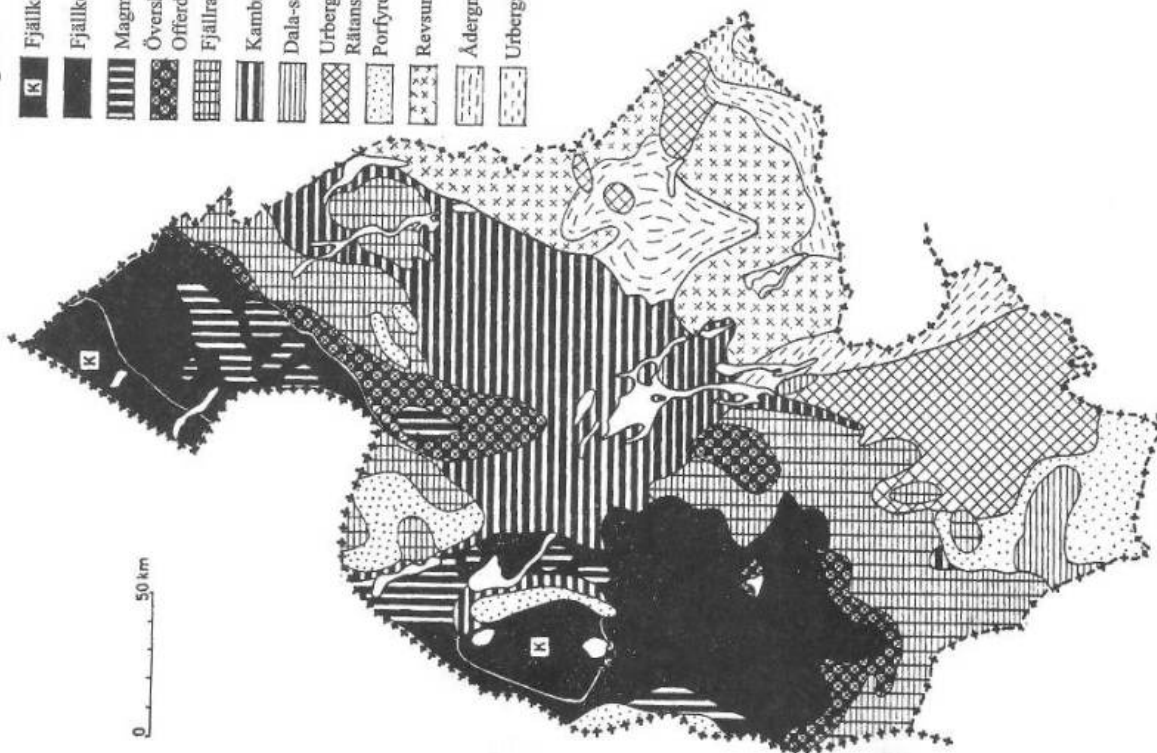
BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

GEOLOGIN I JÄMTLANDS LÄN

Bergarter¹

- Fjällkedjans kolliskiffer
- Fjällkedjans seveskiffer
- Magmabergarter i fjällkedjan
- Överskjutna urbergarter i fjällkedjan såsom Offerdalskiffer och Tännäs ögongnejs
- Fjällrandbildningar: sparagmiter, skiffer och graniter
- Kambro-silur-avlagringar
- Dala-sandsten
- Urbergets yngsta graniter, såsom Rätans- och Ragunda-graniter
- Porfyrer
- Revsundsgraniter
- Ådergnejser
- Urbergssediment

Berggrunden i Jämtlands län.

¹ Bergarterna är kronologiskt ordnade med den yngsta överst.

- Svarvelismalm
- Kopparmalm
- Zinkmalm
- Järnmalm
- Kvarter, kvartsit, kvartssalt
- Magnesit
- Talk
- Skiffer
- Byggnadskalksten
- Kalksten

Fyndigheter av malmer, mineraler och bergarter i Jämtlands län.

1. Jämtlands största sjö är belägen i ett område med kambro-siluravlagringar.
Hur långt är det fågelvägen mellan den nordligaste och den sydligaste punkten i detta område?

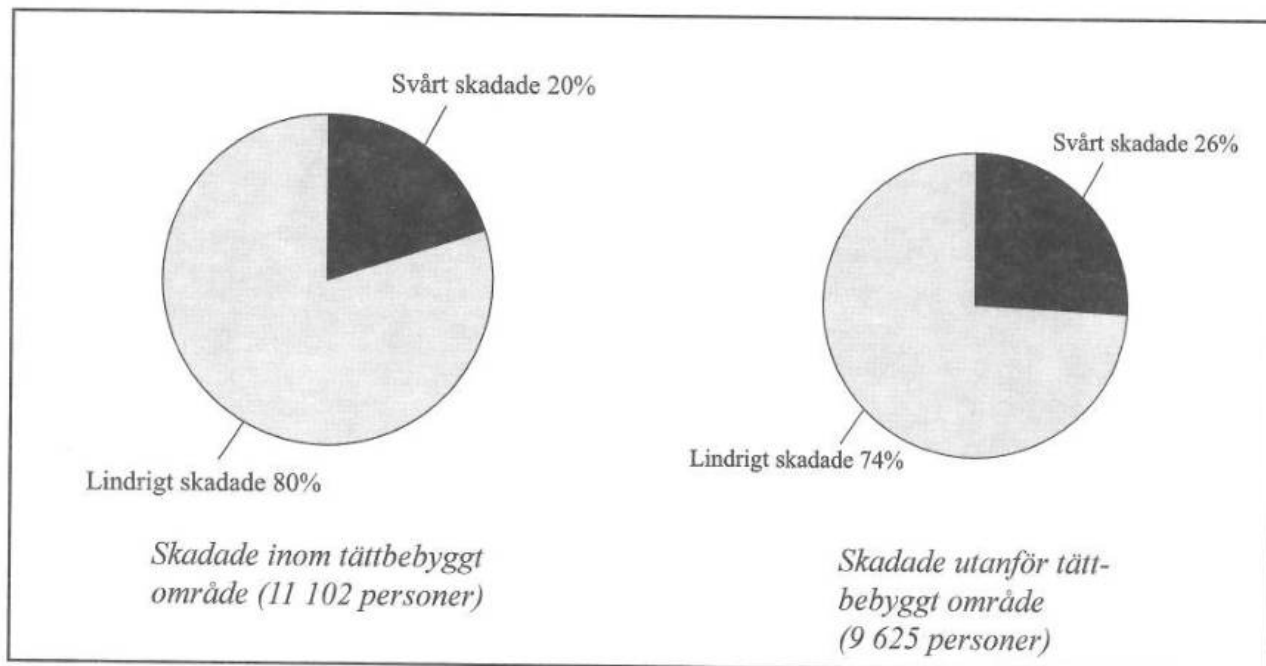
A 90 km
B 110 km
C 160 km
D 230 km
E 260 km

2. **Vilken plats avses?**

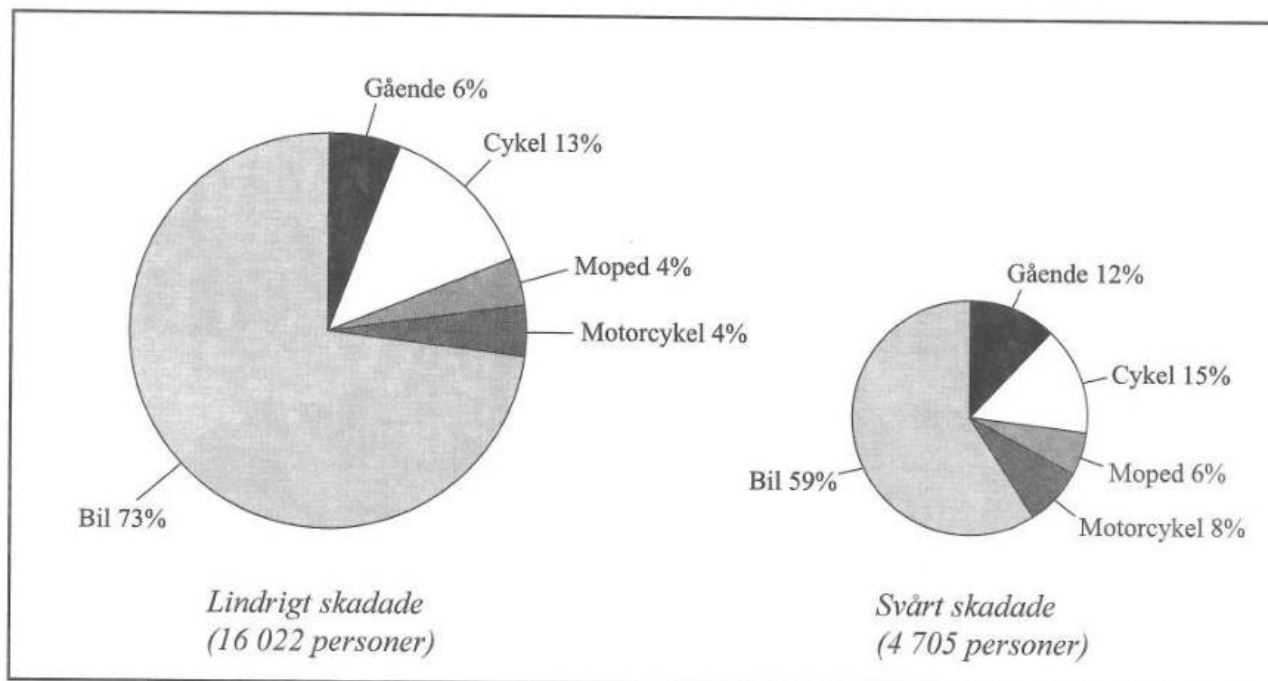
Platsen ligger strax väster om en sjö, i ett område där de yngsta bergarterna dominerar. På platsen finns en fyndighet, och cirka 35 km därifrån i nordöstlig riktning finns en fyndighet med samma innehåll.

A Brunflo
B Handöl
C Lien
D Ljusnedal
E Nordhallen

SKADADE VID VÄGTRAFIKOLYCKOR SOM POLISRAPPORTERATS I SVERIGE 1992

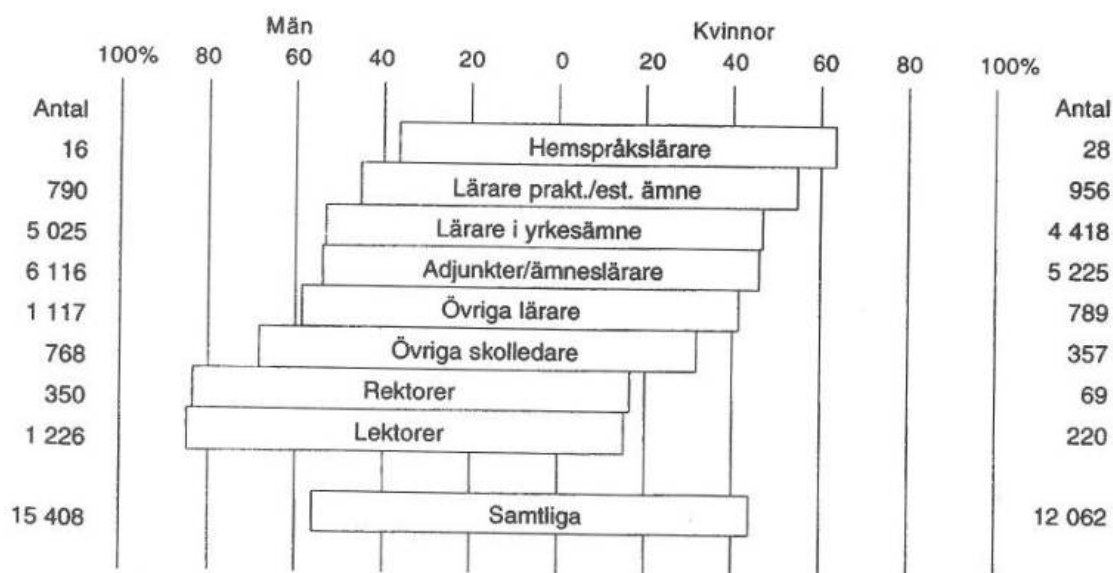
Trafikskadade personer 1992 fördelade efter olycksplatsens läge och skadans grad. Procent.

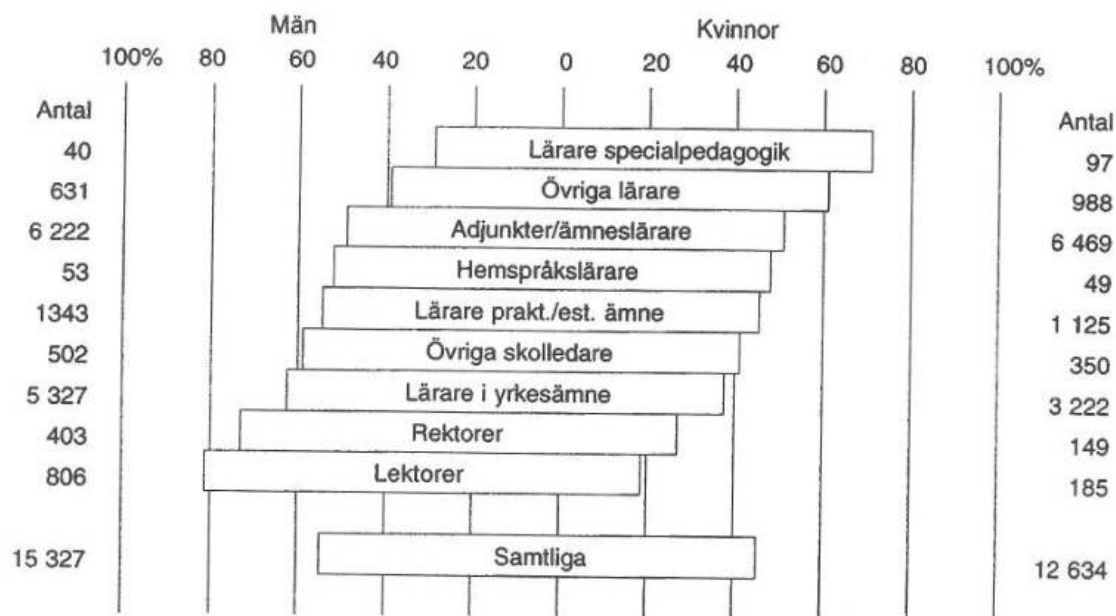
Trafikskadade personer 1992 fördelade efter skadans grad och färdssätt. Procent.

3. **Hur stor andel av de trafikskadade skadades inom tätbebyggt område?**
- A 25 procent
 - B 45 procent
 - C 55 procent
 - D 65 procent
 - E 75 procent
4. **Hur många var cyklisterna som blev lindrigt skadade jämfört med de cyklister som blev svårt skadade?**
- A En tredjedel så många
 - B Hälften så många
 - C Lika många
 - D Dubbelt så många
 - E Tre gånger så många

PERSONALKATEGORIER I GYMNASIESKOLAN 1983 OCH 1993

Personalkategorier inom gymnasieskolan 1983 uppdelade på män och kvinnor. Antal och procent.

Personalkategorier inom gymnasieskolan 1993 uppdelade på män och kvinnor. Antal och procent.

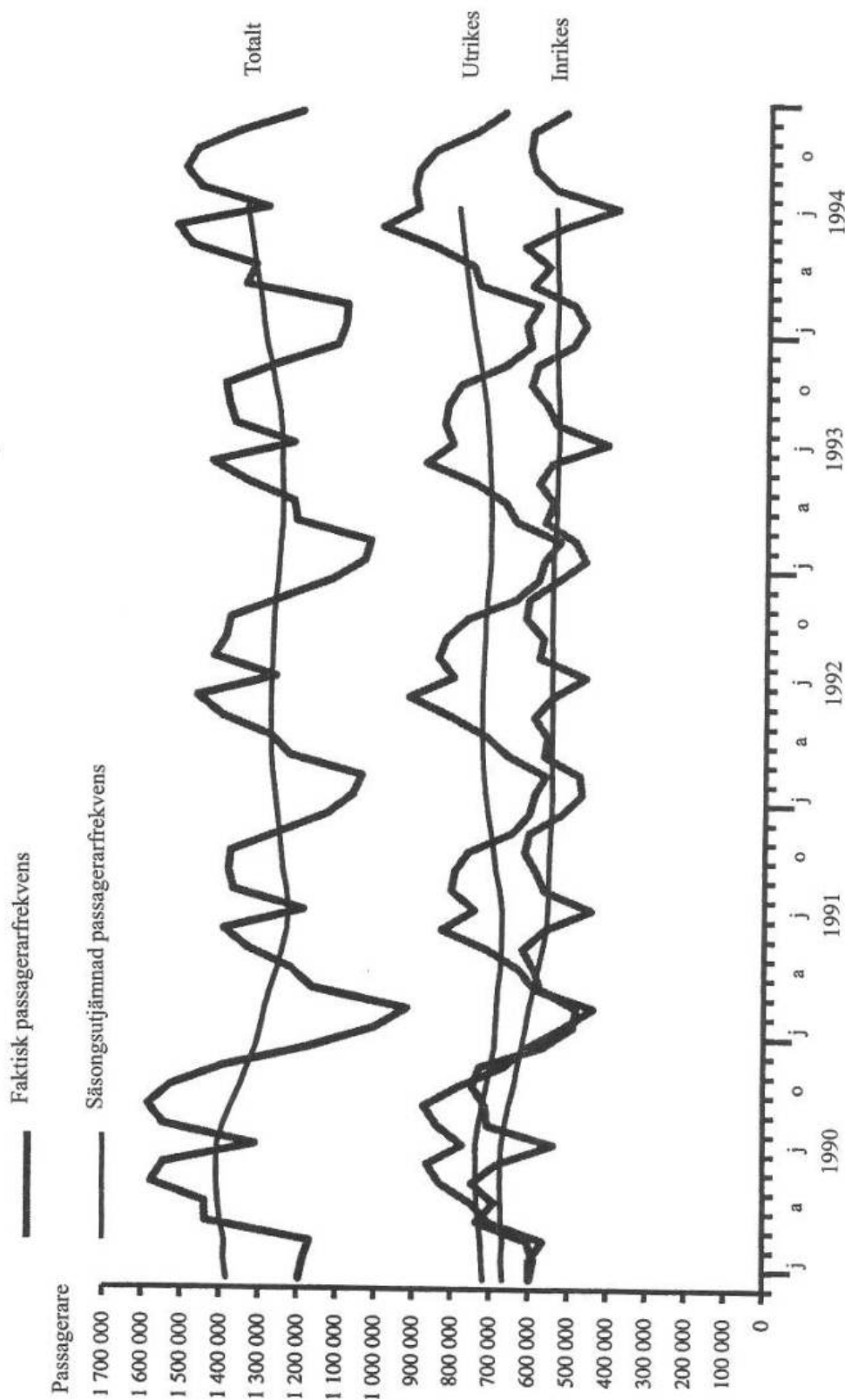
5. Vilken personalkategori uppvisar den största ökningen för kvinnor, i antal räknat, mellan 1983 och 1993?

- A Adjunkter/ämneslärare
- B Lärare i prakt/est ämne
- C Lärare i yrkesämne
- D Rektorer
- E Övriga lärare

6. Vilken av följande personalkategorier hade procentuellt sett ökat mest 1993 jämfört med 1983?

- A Adjunkter/ämneslärare
- B Hemspråkslärare
- C Lärare i prakt/est ämne
- D Lärare i yrkesämne
- E Rektorer

SVENSK FLYGTTRAFIK 1990-1994

Passagerarantalet i svensk linje- och chartertrafik månadsvis januari 1990–december 1994. Totalt och uppdelat på utrikes och inrikes trafik. Diagrammet visar också säsongsutjämnade passagerarfrekvenser.

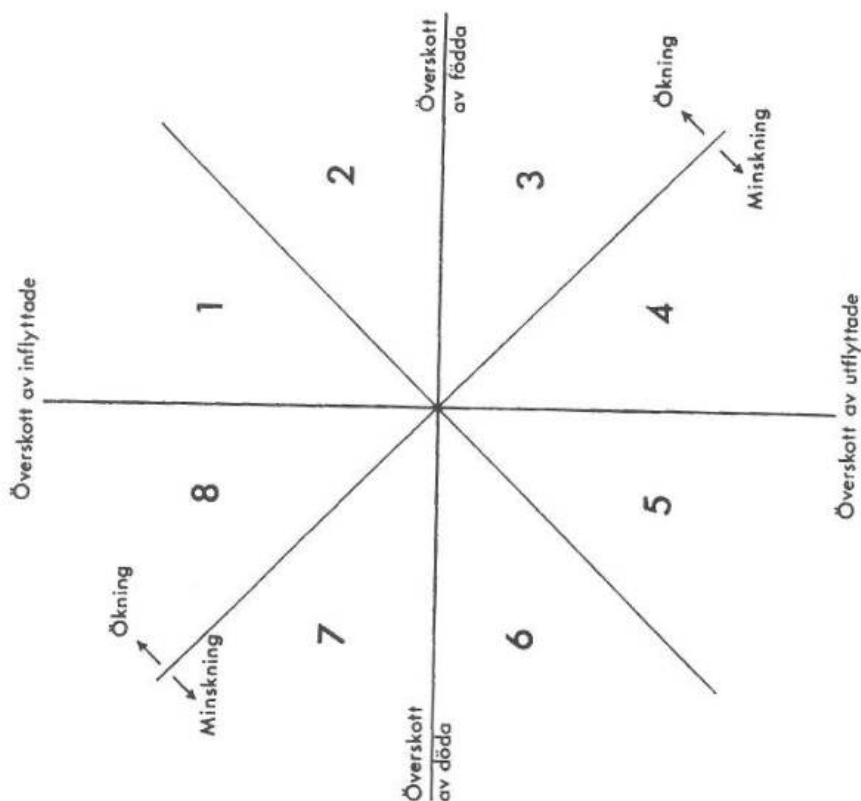
7. Hur mycket skilde det som mest under en månad i faktisk passagerarfrekvens mellan utrikes och inrikes trafik under den redovisade tiden?

- A 250 000 passagerare
- B 400 000 passagerare
- C 500 000 passagerare
- D 750 000 passagerare
- E 900 000 passagerare

8. Under den redovisade tiden var den totala faktiska passagerarfrekvensen som högst i september 1990. Hur många procent lägre var den i februari året därpå?

- A 10 procent
- B 25 procent
- C 40 procent
- D 55 procent
- E 70 procent

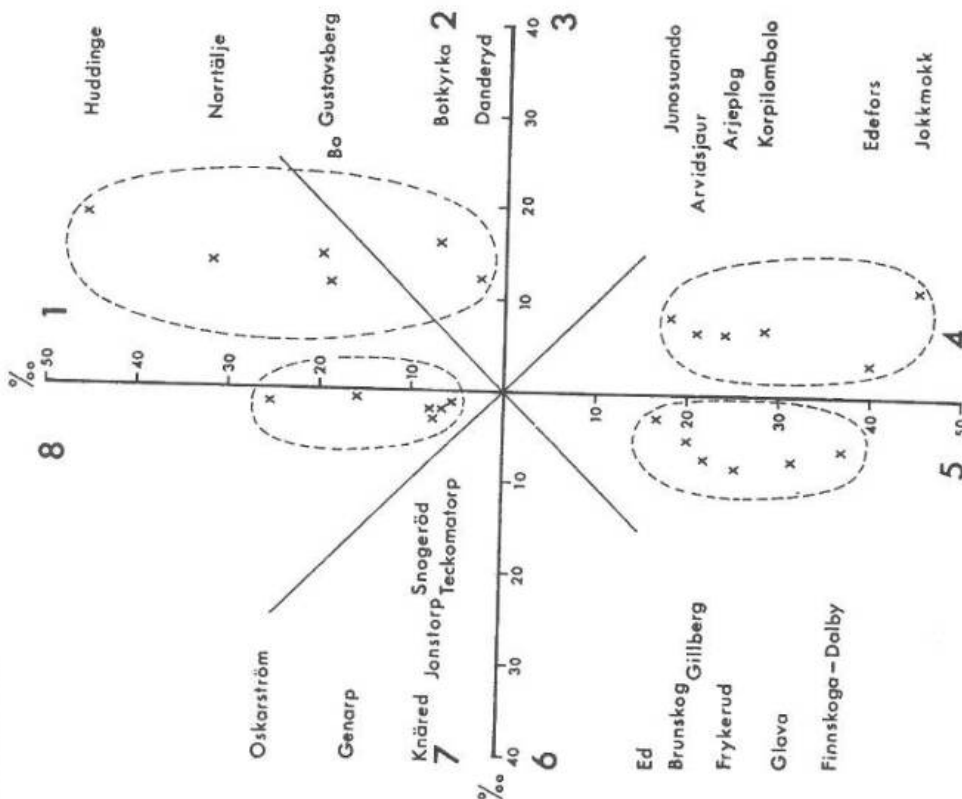
DEN DEMOGRAFISKA KLOCKAN

Demografisk analysmodell.

Genom kombination av de fyra demografiska komponenterna – överskott av inflyttade, utflyttade, födda respektive döda – framträder åtta olika demografiska förändringstyper, som var och en motsvaras av en av diagrammets sektorer.

- Sektor 1: Överskottet av inflyttade > överskottet av födda. Resultat: Folkökning
- Sektor 2: Överskottet av födda > överskottet av inflyttade. Resultat: Folkökning
- Sektor 3: Överskottet av födda > överskottet av utflyttade. Resultat: Folkökning
- Sektor 4: Överskottet av utflyttade > överskottet av födda. Resultat: Folkminskning
- Sektor 5: Överskottet av utflyttade > överskottet av döda. Resultat: Folkminskning
- Sektor 6: Överskottet av döda > överskottet av utflyttade. Resultat: Folkminskning
- Sektor 7: Överskottet av döda > överskottet av inflyttade. Resultat: Folkminskning
- Sektor 8: Överskottet av inflyttade > överskottet av döda. Resultat: Folkökning

Demografiska förändringar i fyra grupper av kommuner 1965. Varje kryss representerar en kommun, vars namn anges i nivå med krysset. Överskott av födda, döda, inflyttade respektive utflyttade anges i promille av folkmängden i respektive kommun.

9. Vilken kommun noterade ett överskott av inflyttade som i promille räknat var dubbelt så stort som Genarps?

A Edefors
B Finnskoga-Dalby
C Knäred
D Norrtälje
E Oskarström

10. Vilken kommun avses?

Kommunen noterade en folkminskning till följd av att överskottet av utflyttade var större än överskottet av födda. Överskottet av utflyttade var här dubbelt så stort som överskottet av födda. Jämfört med övriga kommuner i samma sektor hade denna kommun, i promille räknat, det minsta överskottet av utflyttade.

A Arvidsjaur
B Ed
C Edefors
D Finnskoga-Dalby
E Junosuando

FÖRSURNINGEN I SVENSKA SJÖAR 1990

Grad av försurning i svenska sjöar 1990 uppdelade efter län. Antal och areal (km²).

län	obetydlig försurning				måttlig försurn.				kraftig försurn.				mkt kraftig försurn.			
	antal	areal	ej sura	naturligt sura	antal	areal	antal	areal	antal	areal	antal	areal	antal	areal	antal	areal
Stockholm	750	330		0	0	0	0	0	5	2	10	0.5				
Uppsala	210	125		0	0	0	0	0	0	0	5	0.3				
Södermanland	610	580		0	0	0	15	0.5	60	5	30	1				
Östergötland	1630	1100		30	4	1.5	40	1.5	240	15	70	8				
Jönköping	1125	550		65	15	4	10	4	120	20	400	30				
Kronoberg	270	800		0	0	0	50	20	170	65	570	160				
Kalmar	1600	500		0	0	0	0	0	130	9	180	11				
Götaland	80	30		0	0	0	0	0	0	0	0	0				
Blekinge	600	100		0	0	0	0	0	60	4	200	10				
Kristianstad	170	190		0	0	0	0	0	35	15	130	13				
Malmöhus	115	85		0	0	0	0	0	8	0.6	1	0.2				
Halland	260	170		0	0	0	15	2	180	30	500	50				
Gbg o Bohus	430	150		25	4	5	35	5	90	7	260	20				
Älvsborg	1450	850		0	0	0	100	4	570	50	700	60				
Skaraborg	230	270		5	0.2	5	0.2	30	125	45	45	2.5				
Värmland	800	1100		280	100	230	540	230	1100	250	320	60				
Örebro	740	600		95	40	40	130	40	270	25	180	11				
Västmanland	440	270		10	0.3	30	30	3	70	8	15	3				
Kopparberg	4150	1700		780	130	800	190	430	430	45	170	10				
Gävleborg	2900	1450		40	1.5	60	8	40	40	1.5	0	0				
Västernorrland	3400	1350		15	12	75	25	25	25	8	10	4				
Jämtland	5700	3800		1270	450	500	60	60	50	2	0	0				
Västerbotten	9500	3500		1000	65	1000	100	600	600	60	200	13				
Norrbottn	24400	7000		4400	400	1600	110	350	350	13	0	0				
Vänerbotten	1	5648														
Vänerbotten	1	1900														
Mälaren	1	1140														
Hjälmaren	1	484														
summa	61500	36000		8000	1200	5000	800	4650	750	4000	475					

Vintern 1990 genomförde naturvårdsverket och länsstyrelserna en riksomfattande sjöinventering. Vid inventeringen undersöktes försurningsgrad samt behov och effekter av kalkning i ett antal slumpvis utvalda sjöar i varje län.

Uppgifterna i tabellen är uppskattningar som anger graden av försurning för det totala antalet sjöar och den totala sjöarealen per län. De är baserade på mätdata från de sjöar som ingick i inventeringen. Varje sådan sjö kan sägas representera inte bara sig själv, utan också ett antal icke provtagna sjöar med likartade egenskaper. Eftersom beräkningarna delvis är osäkra, har talen avrundats i lämplig utsträckning.

De fyra största sjöarna redovisas separat. Uppgifterna om dem ingår dock i summorna på tabellens nedersta rad.

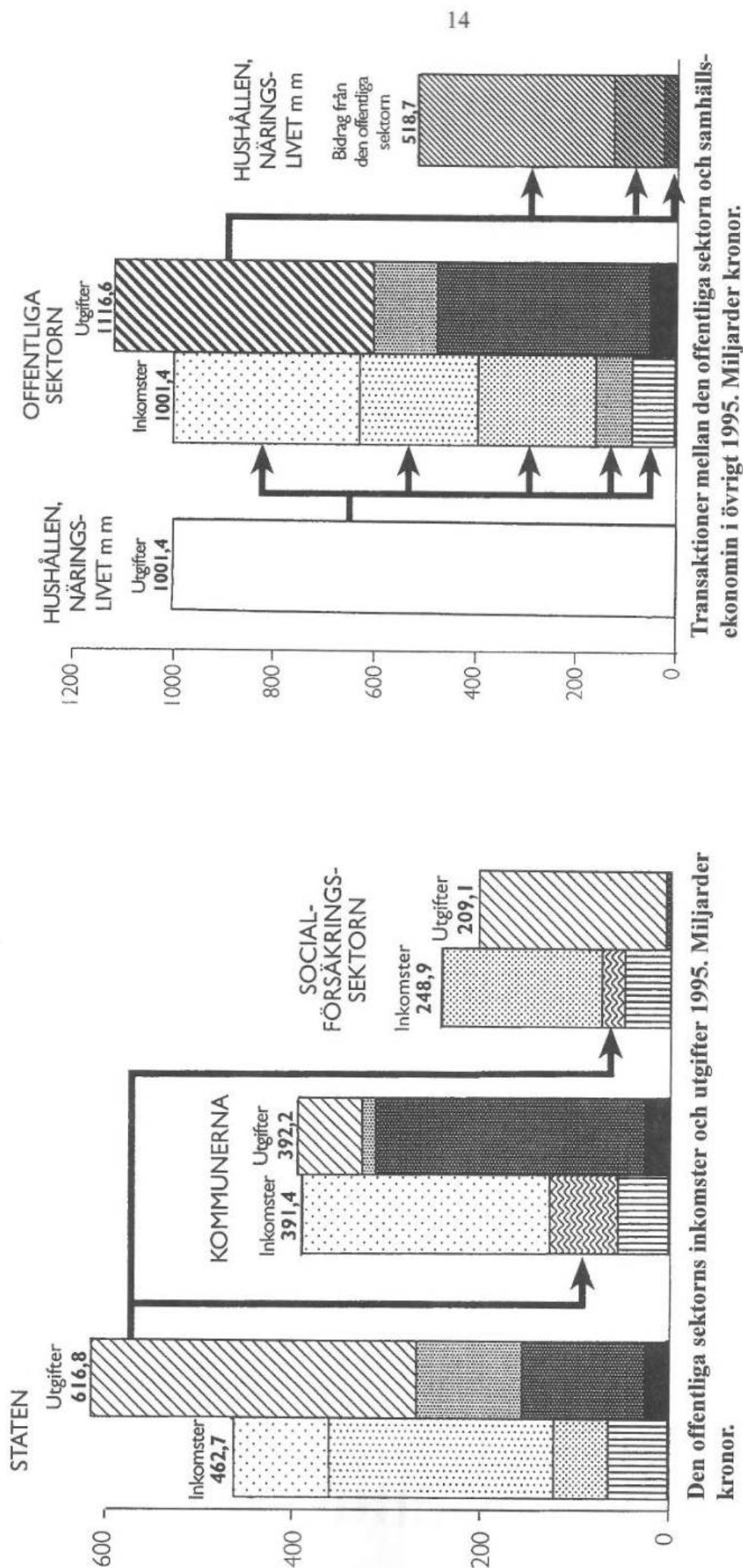
11. Vilket län hade den största sjöarealen som var mer än obetydligt försurad?

- A Kronoberg
- B Älvsborg
- C Värmland
- D Kopparberg
- E Västerbotten

12. Hur många var de obetydligt försurade sjöarna i Sverige jämfört med de måttligt, kraftigt och mycket kraftigt försurade sjöarna?

- A Tre gånger så många
- B Fyra gånger så många
- C Fem gånger så många
- D Sex gånger så många
- E Sju gånger så många

DEN OFFENTLIGA SEKTORNS FINANSER 1995

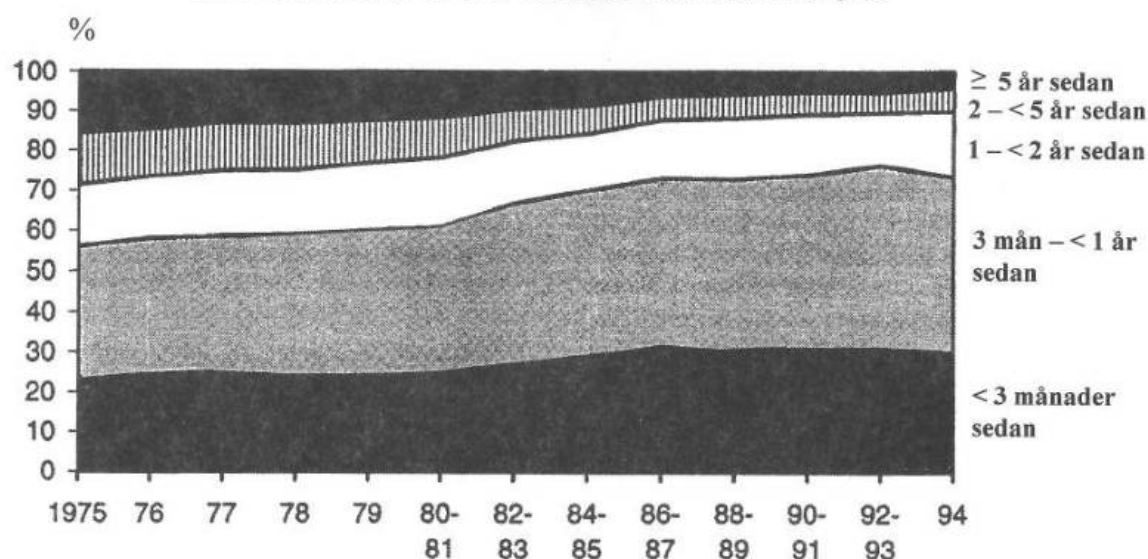
13. Hur stor andel av den offentliga sektorns utgifter för konsumtion stöd kommunerna för?

- A 10 procent
- B 30 procent
- C 50 procent
- D 70 procent
- E 90 procent

14. Hur stor var statens och kommunernas sammanlagda skatteinkomst?

- A 350 miljarder kr
- B 450 miljarder kr
- C 600 miljarder kr
- D 850 miljarder kr
- E 1 000 miljarder kr

TANDHÄLSA OCH TANDLÄKARBESÖK

Den svenska befolkningen 16-74 år procentuellt fördelad efter tidpunkten för senaste tandläkarbesöket 1975-94.

Andel personer i olika kategorier som saknade egna tänder respektive hade enbart egna tänder 1975, 1980-81 och 1988-89. Procent före och efter köns- och åldersstandardisering.¹

	Inga egna tänder						Enbart egna tänder					
	1975		1980-81		1988-89		1975		1980-81		1988-89	
	pro- cent	stand pro- cent ¹	pro- cent	stand pro- cent ¹	pro- cent	stand pro- cent ¹	pro- cent	stand pro- cent ¹	pro- cent	stand pro- cent ¹	pro- cent	stand pro- cent ¹
Alla 16-74 år	15,4		11,4		6,4		71,8		77,4		83,6	
Män	13,1		9,9		5,6		73,3		78,3		84,7	
Kvinnor	17,5		12,9		7,3		70,3		76,6		82,6	
<i>Åldersgrupp</i>												
16-44 år	2,0		1,0		0,3		93,8		96,0		97,8	
45-64 år	22,3		15,6		7,9		54,7		65,0		75,3	
65-74 år	52,1		44,2		28,6		25,3		30,0		43,8	
<i>Socioekonomisk grupp</i>												
Ej facklärd arbetare	22,6	21,2	18,8	17,6	12,0	11,1	60,6	62,0	67,3	68,8	74,4	75,5
Facklärd arbetare	13,8	16,2	11,6	13,3	7,3	8,8	70,9	67,4	75,0	72,3	83,5	81,4
Lägre tjänstemän	6,8	9,9	4,8	6,9	3,3	3,6	84,3	79,0	85,8	81,4	86,0	85,2
Mellan- och högre tjm	4,5	6,0	3,6	4,8	1,8	2,3	87,7	84,4	88,8	86,7	91,2	89,9
Företagare	14,4	13,5	9,6	8,3	5,4	4,9	70,9	72,9	76,2	79,4	84,8	86,0
Lantbrukare	34,3	21,1	33,0	17,8	18,8	9,4	48,8	66,1	46,7	68,1	59,7	78,0
<i>H-Region²</i>												
H1 Stockholm	8,8	9,5	5,6	6,1	3,1	3,5	79,4	78,2	83,6	82,5	87,7	86,7
H2 Göteborg-Malmö	11,4	12,1	7,9	8,2	4,2	4,4	76,0	74,8	82,0	81,5	87,3	86,8
H3 Större kommuner	14,6	14,6	11,1	11,1	6,0	6,0	73,0	72,9	77,5	77,4	84,3	84,2
H4 Södra mellanbygden	16,9	16,2	13,2	12,4	7,9	7,1	69,9	70,9	75,2	76,5	81,4	82,8
H5 Norra tätbygden	25,2	23,5	18,4	18,3	11,4	12,2	58,6	60,7	70,0	70,0	78,0	76,9
H6 Norra glesbygden	32,4	29,9	22,9	20,6	14,1	12,6	54,1	56,8	65,3	68,1	72,8	75,4

¹ Genom köns- och åldersstandardisering elimineras den inverkan som ålder och kön har vid procentskattningarna. Motivet för att göra en sådan standardisering är att tandhälsa, liksom all hälsa, i hög grad har samband med ålder och kön.

² Homogenitetsregioner, indelning efter tätortsgrad och viss geografisk belägenhet.

15. Hur stor andel av befolkningen i åldrarna 16–74 år hade 1994 besökt en tandläkare för mindre än ett år sedan?

- A En av fyra
- B En av två
- C Tre av fyra
- D Fem av sex
- E Nio av tio

16. Vilka två socioekonomiska grupper liknar mest totalgruppen vad avser den andel som hade enbart egna tänder vid de tre angivna tidpunkterna?

- A Ej facklärda arbetare och facklärda arbetare
- B Facklärda arbetare och företagare
- C Företagare och lägre tjänstemän
- D Lägre tjänstemän och lantbrukare
- E Lantbrukare och ej facklärda arbetare

FÖRDELNING AV FORSKNINGSANSLAG

Fakultetsanslag och externa forskningsanslag till svensk nationalekonomisk forskning verksamhetsåren 1980/81–1989/90. Anslagen är uppdelade på mottagande utbildningsinstitutioner och omräknade till 1989/90 års prisnivå. Tusental kronor.

	80/81	81/82	82/83	83/84	84/85	85/86	86/87	87/88	88/89	89/90
Fakultetsanslag:										
GU	3 366	3 238	3 105	2 933	2 949	2 689	2 980	3 404	3 908	4 295
HHS	2 450	2 408	2 494	2 537	2 475	2 444	2 882	2 434	3 057	2 995
IIES	4 823	4 688	4 598	4 374	4 793	6 592	5 826	6 920	6 917	6 466
LU	2 852	3 168	3 549	3 036	3 343	3 124	2 940	2 929	3 140	2 612
SOFI	1 717	1 615	1 583	1 424	1 661	1 658	2 118	2 114	2 202	2 787
SU	1 876	1 874	1 762	1 637	1 943	1 695	1 738	1 947	2 271	2 231
UmU	1 857	2 167	2 230	2 118	1 799	1 759	2 068	2 550	3 295	3 350
UU	1 799	1 678	1 767	2 619	2 381	2 369	1 757	2 106	2 625	3 752
Summa	20 740	20 836	21 088	20 678	21 344	22 330	22 309	24 404	27 415	28 488
Externa forskningsanslag:										
GU	2 397	1 894	1 376	1 010	2 552	5 679	4 554	4 665	5 607	7 147
HHS	3 815	3 203	4 090	3 886	2 659	2 678	2 536	2 423	2 754	1 909
IIES	2 072	3 815	2 070	3 589	4 555	4 517	1 914	2 932	6 450	4 315
LU	4 520	1 941	2 531	3 435	3 244	2 824	4 679	4 080	2 785	2 170
SOFI	0	28	919	982	381	541	2 679	1 759	538	753
SU	6 253	5 338	3 359	5 112	4 418	3 230	4 231	3 693	2 590	1 869
UmU	1 294	824	970	1 356	1 533	1 597	1 290	1 260	1 226	1 479
UU	131	499	479	226	574	719	307	933	1 495	1 289
Summa	20 482	17 542	15 794	19 596	19 916	21 785	22 190	21 745	23 445	20 931

GU: Göteborgs universitet
HHS: Handelshögskolan i Stockholm
IIES: Institutet för internationell ekonomi
LU: Lunds universitet

SOFI: Institutet för social forskning
SU: Stockholms universitet
UmU: Umeå universitet
UU: Uppsala universitet

17. Vilket verksamhetsår var det sammanlagda anslaget till svensk nationalekonomisk forskning störst respektive minst?

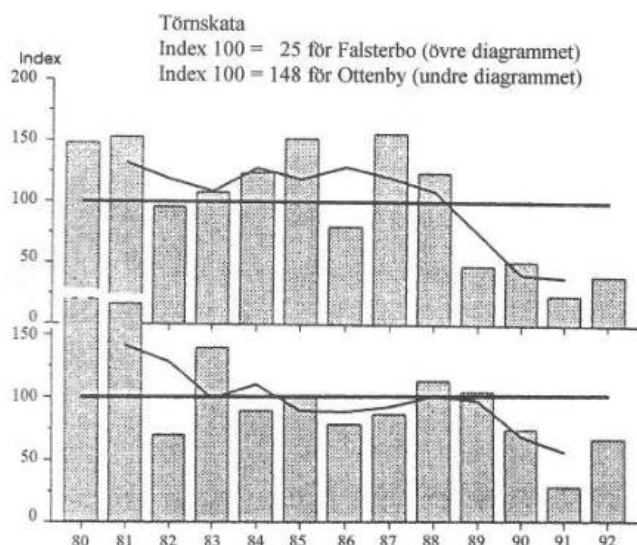
- A 1987/88 respektive 1981/82
- B 1988/89 respektive 1981/82
- C 1988/89 respektive 1982/83
- D 1989/90 respektive 1982/83
- E 1989/90 respektive 1983/84

18. Med hur många procent hade det externa forskningsanslaget till Stockholms universitet minskat 1989/90 om man jämför med 1980/81?

- A 20 procent
- B 30 procent
- C 70 procent
- D 230 procent
- E 330 procent

FÅNGSTSTATISTIK FÖR FEM FÅGELARTER VID FALSTERBO OCH OTTENBY FÅGELSTATIONER

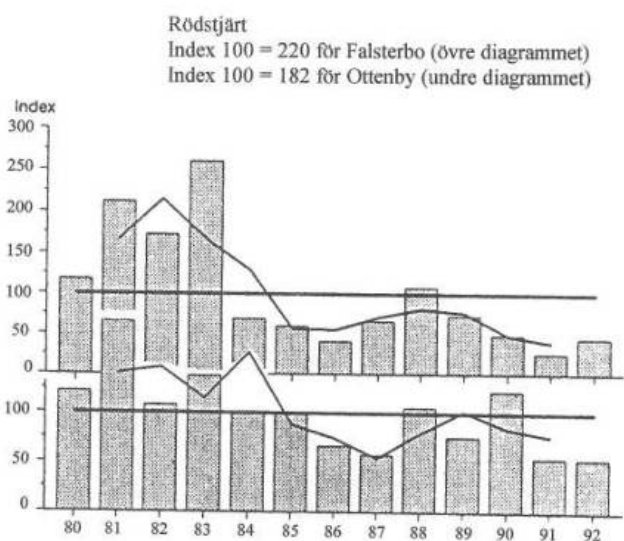
I diagrammen motsvarar index 100 det antal fåglar av respektive art som i medeltal infångats per år under undersökningsperioden (höstarna 1980–1992). Det rullande treårsmedeltalet anger ett genomsnitt av indexvärdena för det aktuella året, närmast föregående år och närmast följande år.

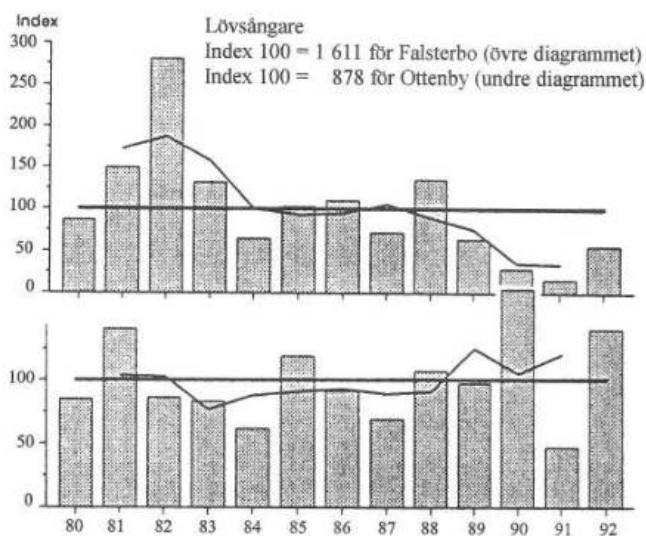
Fångststatistik för törnskata vid Falsterbo respektive Ottenby höstarna 1980–92. Index årsvis (staplar) och som rullande treårsmedeltal (kurva).

Antal fåglar av de fem studerade arterna som infångats vid Falsterbo respektive Ottenby hösten 1992.

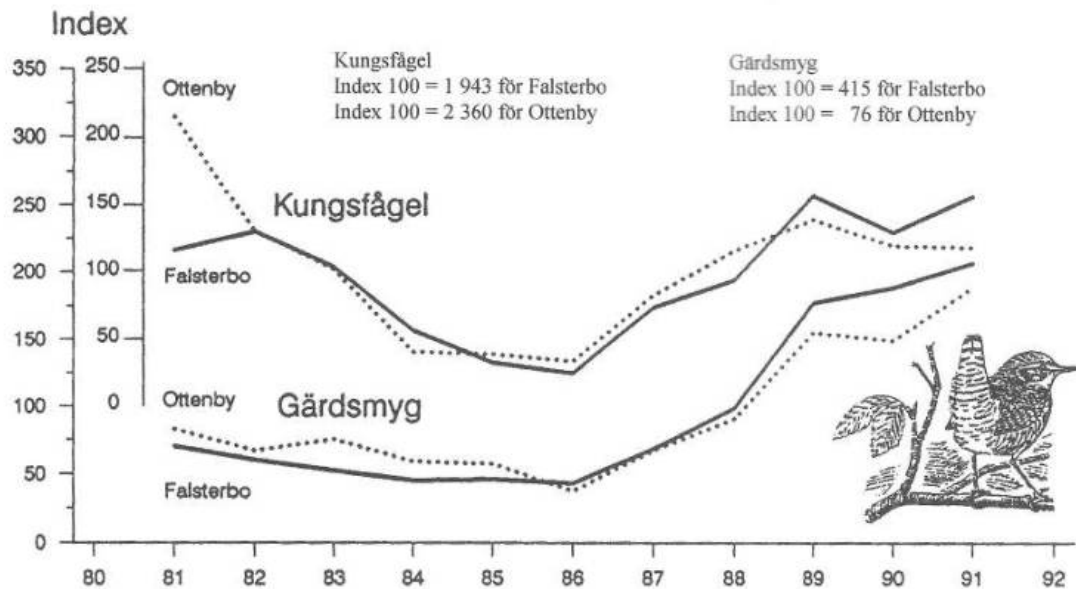
	Falsterbo	Ottenby
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	795	423
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	99	99
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	897	1 229
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	3 515	3 152
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	10	98

Fångststatistik för rödstjärt vid Falsterbo respektive Ottenby höstarna 1980–92. Index årsvis (staplar) och som rullande treårsmedeltal (kurva).

Fångststatistik för lövsångare vid Falsterbo respektive Ottenby höstarna 1980–92. Index årsvis (staplar) och som rullande treårsmedeltal (kurva).

Fångststatistik för gärdsmyg (index avläses på axeln längst till vänster) och kungsfågel (axeln intill) vid Falsterbo respektive Ottenby höstarna 1980–92. Index som rullande treårsmedeltal.

19. Hur många lövsångare fångades vid Falsterbo respektive Ottenby 1982?
- A 275 respektive 85 stycken
 - B 2 800 respektive 750 stycken
 - C 2 800 respektive 900 stycken
 - D 4 400 respektive 750 stycken
 - E 4 400 respektive 900 stycken
20. Vilken fågelart stod för det minsta genomsnittliga antalet infångade exemplar per år vid Ottenby under perioden 1988–90?
- A Törnskata
 - B Rödstjärt
 - C Lövsångare
 - D Kungsfågel
 - E Gärdsmyg

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

NOG-provet 1999-04-24

Provansvarig: Anders Lexelius

Provtid: 50 minuter

1. På Stockholmsbörsen hade en aktie i vardera Volvo, SSAB, Celsius och Pharmacia ett sammanlagt börsnoterat värde på 714,50 kronor. **Vilken av aktierna hade det högsta börsnoterade värdet?**

(1) Volvoaktien hade högre börsnoterat värde än Celsiusaktien. SSAB-aktien hade högre börsnoterat värde än Volvoaktien.

(2) Celsiusaktien hade lägre börsnoterat värde än Pharmaciaaktien. Volvoaktien hade lägre börsnoterat värde än Pharmaciaaktien och SSAB-aktien var för sig.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

2. Två kroppar, A och B, är gjorda av olika material. **Hur många kilogram väger B?**

(1) 1 m^3 av materialet i A väger 10 procent mer än 1 m^3 av materialet i B.

(2) A väger 2 kg.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

3. Indextal används för att visa förändring över tid. Från och med år 1983 till och med år 1989 ökade Ewas månadslön. År 1983 var indextalet för Ewas månadslön 100 och år 1987 var

det 140. **Vilken månadslön i kronor hade Ewa år 1987?**

(1) År 1989 hade Ewa 14 175 kronor i månadslön. Denna lön var 1,75 gånger så hög som den hon hade år 1983.

(2) År 1989 var Ewas månadslön 1,25 gånger så hög som den hon hade år 1987.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

4. Från en tankbil, vars tank var helt fylld med olja vid dagens början, levererades under dagen olja till tre kunder. **Hur stor volym hade tanken?**

(1) Dagens två första kunder erhöll sammanlagt 10 m^3 olja. Efter dessa två leveranser återstod 50 procent av tankens ursprungliga innehåll.

(2) Sedan de två första kunderna erhållit sin olja, levererades 4 m^3 olja till den tredje och sista kunden. Efter dessa tre leveranser återstod 30 procent av tankens ursprungliga innehåll.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

5. En tom burk ska fyllas med färg. När burken är helt fylld med färg ska den vägas. **Hur mycket väger den fyllda burken?**

(1) När burken är fylld till en fjärdedel med färg väger burk och innehåll tillsammans 3,1 kg.

(2) När burken är fylld till sju åttondelar med färg väger burk och innehåll tillsammans 7,1 kg.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

6. En grupp elever består till $\frac{4}{7}$ av pojkar medan resten är flickor. **Hur många flickor ska gruppen utökas med för att den ska innehålla lika många flickor som pojkar?**

(1) Förhållandet mellan antalet flickor och pojkar i gruppen är 3:4.

(2) Om gruppen utökas med 75 flickor blir antalet flickor dubbelt så stort som antalet pojkar.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

7. Ekvationen för en rät linje kan skrivas $y = kx + m$, där k är riktningskoefficienten och m är konstanttermen. **Bestäm värdet på y om $x = 5$.**

(1) Linjen går genom origo. Om x ökas med 3 enheter så ökas y med 1 enhet.

(2) Linjen går genom punkten (6,2), och y är proportionell mot x , dvs $m = 0$.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

8. Bertil ska köpa in ett antal säckar med foder åt sina kor. Det finns tre olika sorter, A, B och C att välja på. De olika sorterna skiljer sig åt vad beträffar fodersäckarnas vikt och pris.

Vilken av sorterna är dyrast per viktenhet?

(1) Fodersäck A är 5 procent dyrare än fodersäck B och 25 procent lättare än fodersäck C.

(2) Fodersäck C är 25 procent tyngre än fodersäck B och kostar 25 procent mer än fodersäck A.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

9. Under en influensaepidemi var ett antal av de anställda i ett företag sjukskrivna. **Hur många anställda hade företaget?**

(1) På grund av influensaepidemin ökade antalet sjukskrivna i företaget med 100 personer.

(2) På grund av influensaepidemin ökade andelen sjukskrivna i företaget till 25 procent.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

10. En behållare har formen av en rak cylinder. När behållaren är fylld till 20 procent innehåller den 15,4 liter. **Hur hög är behållaren?**

(1) Om behållaren fylls på med ytterligare 23,1 liter är den fylld till 50 procent av sin höjd.

(2) Behållarens basarea är $38,5 \text{ dm}^2$.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

11. Vid en hastighetskontroll överskred Kerstin hastighetsbegränsningen med 30 procent. **Hur fort körde Kerstin?**

(1) Om Kerstin hade kört ytterligare 7 km/h fortare, så hade hon överskridit hastighetsbegränsningen med 40 procent.

(2) Kerstin körde 21 km/h för fort.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)

- B i (2) men ej i (1)**
- C i (1) tillsammans med (2)**
- D i (1) och (2) var för sig**
- E ej genom de båda påståendena**

12. En forskare vägde tre däggdjur. Hon kom fram till att kvoten mellan isbjörnens och elefantens vikt var densamma som kvoten mellan elefantens och blåvalens vikt. **Hur mycket vägde blåvalen?**

(1) Elefanten vägde 114 ton mindre än blåvalen.

(2) Blåvalen vägde 119,7 ton mer än isbjörnen.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)**
- B i (2) men ej i (1)**
- C i (1) tillsammans med (2)**
- D i (1) och (2) var för sig**
- E ej genom de båda påståendena**

13. På ett postkontor finns det en kö till en kassa för företagsärenden och en annan kö till tre kassor för privatärenden. **Hur många personer står i kön till kassan för företagsärenden?**

(1) Om ytterligare tre personer, varav en har ett företagsärende och två har privatärenden, ställer sig i respektive kö, så ökar det totala antalet köande personer med 25 procent.

(2) Om varje kassa på postkontoret betjänar en kund och dessa kunder sedan lämnar postkontoret, så är det tre gånger fler personer som står i kön för privatärenden än som står i kön för företagsärenden.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)**
- B i (2) men ej i (1)**
- C i (1) tillsammans med (2)**
- D i (1) och (2) var för sig**
- E ej genom de båda påståendena**

14. På en maskeradbalk var antalet män 12 fler än antalet kvinnor. De personer som bar mask var 30 fler än de som inte bar mask. **Hur många kvinnor bar inte mask?**

(1) Sammanlagt deltog 42 män, varav 1/3 inte bar mask.

(2) Dubbelt så många män som kvinnor bar inte mask.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

15. x är ett heltal sådant att $x > 4$. Vilket är heltalet?

(1) $1/x$ är 4 procent av x .

(2) $x < 6$

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

16. Den allmänna kommunalskatten i en kommun består av kommunalskatt, landstingsskatt och församlingsskatt. **Hur stor var landstingsskatten i Umeå år 1982 per 100 kronor?**

(1) Av de tre skatter som utgör den allmänna kommunalskatten var landstingsskatten näst störst och församlingsskatten minst. År 1982 var kommunalskatten 18,30 per 100 kronor.

(2) Församlingsskatten utgjorde 3,5 procent av kommunalskatten. År 1982 var den allmänna kommunalskatten 31,40 per 100 kronor.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

17. På en tomt finns en brunn. Under en viss period var vattenförbrukningen större än vattentillrinningen, som var 150 liter/dygn. **Efter hur många dygn var vattnet i brunnen slut?**

(1) Vattenförbrukningen var 250 liter/dygn.

(2) Brunnens diameter var 1,2 meter.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

18. I en urna finns det sammanlagt 20 kulor i tre olika färger. Om man slumpmässigt väljer ut en kula har varje kula samma sannolikhet att bli vald. Man ska ta upp två kulor ur urnan. Den första kulan som tas upp är röd. **Hur stor är sannolikheten att även den andra kulan är röd?**

(1) Sannolikheten att den andra kulan är grön eller röd är $14/19$.

(2) Sannolikheten att den första kulan är röd är 0,3.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

19. Färsk svamp fick ligga och torka. **Hur många procent av den torkade svampens vikt var vatten?**

(1) Den torkade svampen vägde 35 procent av den färska.

(2) Den färska svampen innehöll 75 viktprocent vatten.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

20. En skolklass består av lika många pojkar som flickor. Barnen har antingen blå, grå eller bruna ögon. **Hur stor andel av klassens elever har blå ögon?**

(1) 75 procent av pojkarna och 50 procent av flickorna har blå ögon.

(2) 6 pojkar och 4 flickor har blå ögon medan resten av barnen har antingen grå eller bruna ögon.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

21. A och B är två positiva tal. **Vilka numeriska värden har talen?**

(1) $(A + 2) / 2 = B$

(2) $2B - 2 = A$

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

22. I en triangel är den största vinkeln tre gånger så stor som den minsta. **Hur stora är vinklarna i triangeln?**

(1) Den största vinkeln är $1 \frac{2}{3}$ gånger så stor som den näst största vinkeln.

(2) Den näst största vinkeln är $\frac{9}{5}$ av den minsta vinkeln.

Tillräcklig information för lösningen erhålles

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

The Green Berets

At the end of December 1965, President Lyndon Johnson received a letter which began: "Dear Mr President. When I was a little boy, my father always told me that if you want to get anything done, see the top man—so I am addressing this letter to you." The author was a fifty-eight-year-old John Wayne, the Hollywood legend, born Marion Morrison and by then veteran of around 140 films including, most famously, westerns and war movies. He went on to propose a patriotic movie about America's growing involvement in the Vietnam war. The eventual result was *The Green Berets* (1968) directed by, and starring, Wayne. It was the most blatantly propagandist contemporaneous American feature film made about the Vietnam war.

Not that there were many to choose from. Apart from a number of documentary films made about the war and a very few features dealing with crazed Vietnam veterans going on the rampage on the home front (*The Angry Breed*, 1969; *The Stone Killer*, 1973) or motorcycle gangs recruited to rescue a US diplomat from the Communists (*The Losers*, 1971), the reluctance of the American film industry to tackle Vietnam during what was, after all, a period of at least ten years (c. 1963-73) is striking. All the more so when compared to the battery of Vietnam films produced *after* the war, of which the best known are *The Deer Hunter* (1978), *Apocalypse Now!* (1978), *Rambo: First Blood, Part Two* (1985), *Platoon* (1986), *Full Metal Jacket* (1987), *Good Morning, Vietnam* (1987) and *Hamburger Hill* (1987). Even the North Vietnamese were more prolific producers of films about the war while it was being waged, from *The Young Woman of Bai-Sao* in 1963 to *The Girl from Hanoi* in 1975.

Such films, like anything a wartime enemy says or shows, could easily be

dismissed as propaganda. But in his letter to the president Wayne wrote: "Some day soon an American motion picture will be made about Vietnam. Let's make sure it is the kind of picture that will help our cause throughout the world ... We want to tell the story of our fighting men in Vietnam with reason, emotion, characterization and action. We want to do it in a manner that will inspire a patriotic attitude on the part of fellow Americans—a feeling which we have always had in this country in the past during times of stress and trouble."

The problem, as Wayne recognised, was that Vietnam was not "a popular war", which was all the more reason why he felt it was "extremely important that not only the people of the United States but those all over the world should know why it is necessary for us to be there." In fact, this very line was to cause considerable controversy when the film was released at the height of the anti-Vietnam war demonstrations in 1968.

By December 1965, American troop strength in Vietnam was approaching 200,000 men. The president therefore proved enthusiastic about the project but some doubts were expressed by his staff over the political relationship between Wayne's well-known right-wing sympathies for the Republican Party and the Democratic administration of Johnson. Another Hollywood studio, MGM, described by one official as "our friends politically", was also interested in making a Vietnam film, as was Columbia. White House staff member Jack Valenti was of the view that "Wayne's politics are wrong, but insofar as Vietnam is concerned, his views are right. If he made the picture he would be saying the things we want said."

Philip Taylor, History Today, March 1995

- 1 What made John Wayne present his idea to the President, according to the text?**
- A He knew that the President was worried about public opinion against the war
 - B He knew that the President shared his political views
 - C The President was the most powerful person he could think of
 - D The President was his last hope of finding support for a film about the war
- 2 In what way did *The Green Berets* differ from other Vietnam films made in the U.S. during the war?**
- A It took sides a great deal more openly
 - B It gave a more balanced picture of the war
 - C It made public opinion turn in favour of the war
 - D It was a fiction film, not a documentary
- 3 What was Wayne's *main* motive for making the film?**
- A He wanted to show his loyalty to his home country
 - B He wanted to justify the presence of American troops in Vietnam
 - C He wanted to encourage the soldiers fighting in Vietnam
 - D He wanted to correct the picture given in previous films
- 4 What was the situation like at the time when Wayne presented his idea to the President, according to the text?**
- A America was becoming more and more involved in the war
 - B The world knew little about what was happening in Vietnam
 - C The anti-war movement in America was at its peak
 - D The Americans had begun to suffer military defeats in Vietnam
- 5 Some of the President's advisors were not in favour of Wayne's idea. Why?**
- A They disliked Wayne's overly patriotic attitude to the war
 - B They felt the time was not right for this kind of film
 - C They feared there might be political controversies
 - D They thought public opinion might turn the wrong way

Horse Breeding

Austere, brainy Cambridge and its hearty, horse-mad neighbour Newmarket have eyed each other with incomprehension for centuries. But they have drawn a bit closer with the appointment of Cambridge's first-ever professor of equine reproduction—i.e., racehorse breeding.

Worth £650,000 (about \$1m) over ten years, the professorship was the brainchild of Jim Joel, a South African diamond merchant and leading racehorse owner who died in 1992 leaving a biggish chunk of his fortune to equine good causes. The first occupant of the post is William ("Twink") Allen, a bluff New Zealander who for the past 20 years has run the Thoroughbred Breeders' Association's Equine Fertility Unit, which is housed on a trim 114-acre (46-hectare) stud farm just outside Newmarket.

Many of Mr Allen's techniques are already used in thoroughbred studs. Left to themselves, mares are sexually active from April to October. This does not suit the breeders. A racehorse's birthday is taken to be January 1st of the year in which it was born, so to be bigger and better than its competitors, it must be born as soon after that date as possible, but not before. With a gestation period of 11 months, this means that breeders want mares to conceive between February and July. Hormone injections and fluorescent lights mimicking the arrival of spring—both pioneered by Mr Allen's unit—are now routinely used to bring mares into oestrus early.

Another product of Mr Allen's stable is the ultra-sound scanner for pregnant mares. One of its most useful applications is the detection of embryo twins. The horse's uterus cannot usually support more than one fetus at a time: a mare that has conceived twins almost always

miscarries. By "pinching out" one of the embryos at an early stage in pregnancy, vets can now improve the chances of the mare giving birth to a single, healthy foal.

Overall, techniques like these have upped the "live foal" rate at the rich stud farms, which can afford them, to 80 foals per 100 mares covered, compared with an average of 61 foals per 100 across the sport as a whole, and extra foals represent big money for breeders. But much of the fertility unit's research remains uncommercial—because it runs foul of the rules of the racing industry. Artificial insemination (AI), long common in cattle-breeding, is banned among thoroughbred horses. Inseminating mares the way nature intended, a thoroughbred stallion sires only 50 or so offspring a year; with AI the number is theoretically limitless. Were AI allowed, bloodstock prices would collapse. "Racing", as Mr Allen says, "is a limited-edition industry."

Also outlawed is embryo transfer—the equine equivalent of surrogate motherhood. Despite this, Mr Allen has found uses for the technique. By splitting six day-old embryos in two, and transferring one "demi-embryo" to a surrogate mare, the fertility unit produced the world's first-ever identical horse twins. As well as being a biological curiosity, the twins make useful laboratory animals. Mr Allen says: "With genetically identical twins you can answer whole questions on just two animals. You can try a new vaccine, a new wormer, on one [of them], and know that the results have nothing to do with genetics."

The Economist, January 13th, 1996

- 6 What has long characterized the relationship between Cambridge and Newmarket, according to the text?**
- A A strong sense of unity
 - B A lack of understanding
 - C Deep-rooted hostility
 - D Friendly interest
- 7 Why do breeders not want mares to carry twin embryos?**
- A A twin birth may make the mare useless for further breeding
 - B Horse twins are too similar to be used in commercial breeding
 - C The unborn foals are not likely to survive
 - D A mare does not produce enough milk for two foals
- 8 Why are not all of William Allen's breeding techniques used by commercial breeders, according to the text?**
- A Many of his methods are completely new and untested
 - B Some of his methods require very expensive equipment
 - C The racehorse industry uses more efficient methods for breeding
 - D Some of his methods are not allowed for breeding racehorses
- 9 What is meant by the statement "Racing is a limited-edition industry"?**
- A The number of racehorses produced each year must be restricted
 - B In horse racing, business is no longer top priority
 - C Only a few breeders can survive competition within the racing industry
 - D The racing industry is old-fashioned and should be modernized
- 10 What is the result of the fertility unit's use of embryo transfer, according to the text?**
- A Each mare can now produce twice as many foals as before
 - B The genetic quality of horses will gradually improve
 - C Certain kinds of research have been made easier
 - D Breeders have been able to develop new techniques

And here are some shorter texts:

Thunder and Lightning

Serious lightning studies began with Aristotle (384 - 322 B.C.), who got off on the wrong foot; he said lightning was burning wind. Even that was a step up from the standard fourth-century-B.C. notion of a bad-tempered deity hurling celestial javelins.

As late as the 1700s, people tried to disperse lightning by ringing church bells, which often were inscribed *Fulgura frango*, meaning "I break the lightning." Unfortunately, some of the bell ringers were electrocuted in the process.

Not until 1752 did Ben Franklin fly a kite in a thunderstorm, nearly barbecuing a Founding Father. He verified that lightning is electrical, the big brother of the sparks we generate when we shuffle across a rug and reach for a doorknob.

11 What does the writer tell us about Aristotle?

- A He had a less absurd idea of what causes lightning than other people during the same period
- B He later changed his mind about the cause of lightning
- C He presented a theory in which modern researchers have found some elements of truth
- D He is considered to be the founder of modern lightning research

12 What are we told about bell ringers in the old days?

- A They warned people about approaching thunderstorms
- B Some of them realised that it was impossible to stop thunderstorms
- C Some of them realised that lightning is an electrical phenomenon
- D They exposed themselves to great danger

A Woman Poet

During her lifetime, Elizabeth Barrett Browning was England's most famous woman poet. Passionately admired by contemporaries as diverse as Ruskin, Swinburne, and Emily Dickinson for her moral and emotional ardor and her energetic engagement with the issues of her day, she was more famous than her husband at the time of her death. Her work fell into disrepute with the modernist reaction against what was seen as the inappropriate didacticism and rhetorical excess of Victorian poetry, but recently scholars, interested in her exploration of what it means to be a woman poet, have initiated a revaluation of her work.

13 How has Elizabeth Barrett Browning's work been regarded after her death?

- A It has always been greatly admired, especially among modernist poets
- B It is appreciated more today than it was during the modernist period
- C It has been much criticized by Victorian as well as modernist poets
- D It has never regained the strong popularity it had during the modernist period

Childhood

Recently there has been a proliferation of scholarship on the status of today's children that has pointed out the progression from the historical absence of childhood to the loss of childhood. Several significant social critics have held out the prospect that childhood is becoming an endangered species; that the industrial world, at least, is entering a stage where childhood has ceased to exist. Everywhere one looks, these authors contend, it may be seen that the appearance and behavior of adults and children are becoming increasingly indistinguishable.

14 What has been observed by certain social critics?

- A Children seem to feel totally neglected by society
- B Children are becoming more and more like adults
- C Children and adults seem to be living in separate worlds
- D Children are more and more unwilling to grow up

French Finance Ministers

At his death, Louis XIV's minister Mazarin bequeathed a strong hand to the king, but the damage to the French people was horrendous: national bankruptcy, mass starvation and disease, large-scale civil war. To what extent was Mazarin to blame for this suffering? One point should be made straightaway. From Richelieu, his predecessor, Mazarin inherited not only a war that was going badly, but an impossible situation at home. Richelieu's hand-to-mouth taxation and finance caused immense problems which could only end in catastrophe. Indeed, Richelieu got out in the nick of time. When Talleyrand died in 1832, King Louis Philippe exclaimed, 'I wonder why he has done that.' Similar flippancy about Richelieu's gruesomely prolonged and painful death might seem tasteless, however.

15 What is the writer's *main* conclusion about Richelieu?

- A He was rightly punished for the evil things he had done
- B He was very different from his successor Mazarin
- C He died before he had to face the consequences of his policies
- D He should not be blamed for a situation he was not responsible for

In the following text there are gaps which indicate that something has been left out. Study the four alternatives that correspond to each gap and decide which one best fits the gap. Then mark your choice on your answer sheet.

What Are We Afraid Of?

There remain authors who distinguish fear from anxiety, but common usage among the lay public and professionals alike equates the terms. Fear is the emotion of alarm resulting from the response to some danger, ...**16**..... anxiety, though similar, may not relate to anything readily identifiable. Fear may thus be seen as anxiety in objective form, whilst anxiety may be regarded as a fear without any basis in fact.

Realistic fear leads to the characteristic responses of fight, flight or freeze. It is a normal and essential adaptation ensuring the survival of the human organism. In modern man, all of these manifestations are recognisable in both normal and abnormal situations, resulting in rapid preparations for response to an impending**17**....., real or imagined.

The changes which occur are psychological, physical and biochemical. There are profound subjective experiences associated with these, although the same stimulus does not elicit the same**18**..... in everybody.

Fear is not always an unpleasant experience. It is often actively sought out as a means of providing excitement and has an addictive quality, up to certain limits. Examples of this are such diverse everyday phenomena as speeding excessively, gambling, shop-lifting and all the common forms of risk taking in which most individuals indulge at some time or other.

In children this might mean taunting a known bully, ...**19**..... adult authority figures, participating in contact sports and even attempting to elicit a positive social reaction from a peer despite feeling apprehensive and dreading possible**20**.....

The types of anxiety which interest professionals, however, are those which handicap the individual concerned and for which help is normally, but not always sought.

Herb Etkin, Fear and Underachievement

- 16** A whether
B unless
C because
D whereas

- 17** A attempt
B attack
C reason
D retreat

- 18** A system
B excuse
C response
D situation

- 19** A opposing
B praising
C fearing
D obeying

- 20** A stimulation
B performance
C expectation
D rejection

That is the end of the test. If you have time left, go back and check your answers.